

2003 FEBR 12

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS

ACTA JURIDICA ET POLITICA

Tomus LXII.

Fasc. 10.

JUHÁSZNÉ ZVOLENSZKI ANIKÓ

**A felülvizsgálati eljárás szabályainak
konceptcionális változásai**SZEGED
2002

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS

ACTA JURIDICA ET POLITICA

Tomus LXII.
Fasc. 10.

JUHÁSZNÉ ZVOLENSZKI ANIKÓ

**A felülvizsgálati eljárás szabályainak
koncepcionális változásai**

SZEGED
2002

Edit

Comissio Scientiae Studiorum Facultatis Scientiarum Politicarum et Juridicarum
Universitatis Szegediensis

ELEMÉR BALOGH, LÁSZLÓ BODNÁR, JÓZSEF HAJDÚ, ÉVA JAKAB,
JENŐ KALTENBACH, TAMÁS KATONA, JÁNOS MARTONYI,
FERENC NAGY, PÉTER PACZOLAY, BÉLA POKOL, JÓZSEF RUSZOLY,
IMRE SZABÓ, LAJOS TÓTH, LÁSZLÓ TRÓCSÁNYI

Redigit
KÁROLY TÓTH

Nota
Acta Jur. et Pol. Szeged

Kiadja
a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának
tudományos bizottsága

BALOGH ELEMÉR, BODNÁR LÁSZLÓ, HAJDÚ JÓZSEF, JAKAB ÉVA,
KALTENBACH JENŐ, KATONA TAMÁS, MARTONYI JÁNOS,
NAGY FERENC, PACZOLAY PÉTER, POKOL BÉLA, RUSZOLY JÓZSEF,
SZABÓ IMRE, TÓTH LAJOS, TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ

Szerkeszti
TÓTH KÁROLY

Kiadványunk rövidítése
Acta Jur. et Pol. Szeged

ISSN 0324–6523 Acta Univ.
ISSN 0563–0606 Acta Jur.

Bevezetés

Jelen tanulmány megírására a közvetlen okot az szolgáltatta, hogy a 2002. január 1. napjával hatályba lépett 2001. évi CV. törvény ismét módosította Polgári perrendtartásunk jó néhány rendelkezését, és jelentős koncepcionális változásokkal újraszabályozta a felülvizsgálati eljárás eddigi szabályait.

A törvény általános indokolása szerint a polgári perrendtartás szabályozása során egyre fontosabb szempont az eljárások ésszerű időn belül történő befejezésének igénye, amely együtt jár a jogorvoslati fórumok számának, a jogorvoslat terjedelmének arányos korlátozásával is. Az igazságszolgáltatással szembeni másik fontos követelmény az, hogy a bíróságok egységes ítélkezési gyakorlata minél jobban érvényre jusson, elősegítve, garantálva ezzel a jogbiztonság folyamatosságát. A fenti két szempontot szem előtt tartva a módosítás ismét szigorította, további feltételekhez kötötte a felülvizsgálat igénybevételének lehetőségét, szűkítette a megtámadhatóság körét.

Előzmények – a felülvizsgálat rendszerének történeti áttekintése

A felülvizsgálat jogintézményét hatályos Polgári perrendtartásunkba az 1992. évi LXVIII. törvény iktatta be, miután az Alkotmánybíróság 9/1992. AB határozatával megsemmisítette a törvényességi óvást. Jelen tanulmány szerzője egy korábbi munkájában foglalkozott már e témával, és feldolgozta a jogintézmény történeti fejlődését.¹

A felülvizsgálat a polgári eljárásnak nem új keletű, sokkal inkább „újraélesztett” jogintézménye, a XIX. század végén és a XX. század első évtizedében született polgári perjogi kodifikációs tanulmányok és munkák egyik legtöbbet vitatott és legtöbb érdeklődést kiváltó kérdése volt.

Kezetben a jogegység megteremtésére szolgált, majd fokozatosan az egyéni jogvédelem eszközévé vált. A felülvizsgálat korábbi perjogunkban a négyfokozatú bírósági rendszerben a fellebbezési bíróság ítélete ellen irányuló harmadfokú perorvoslat volt. Az 1911:1. tc., a Plósz Sándor által kidolgozott RPP. 525–546. §-ai tartalmazták az intézmény részletes szabályait. A kétfokú fellebbviteli rendszerben az első fokú bíróság ítéletét fellebbezéssel, a másodfokú bíróság ítéletét (törvényszék, ítélőtábla) felülvizsgálattal mint rendes perorvoslattal lehetett megtámadni, melynek következtében az ügy a harmadfokú bíróság (ítélőtábla, illetve Kúria) döntése alá került. A felülvizsgálat köre szűkebb volt a fellebbezés körénél. A megszorítás abban állott, hogy a harmadfokú bíróság szűkebb körben bírálta felül az alsóbbfokú bíróságok ténybeli következtetését, és az elbírálás leginkább a jogbeli következtetésekre terjedt ki.²

¹ JUHÁSZNÉ ZVOLENSZKI ANIKÓ: A felülvizsgálati eljárás újraszületésének története. *Acta Jur. et Pol. Szeged*, Tom. XLIII. 1993. (Kemenes emlékkönyv) 165–180. p.

² GÁTOS GYÖRGY: A felülvizsgálati jogorvoslat visszaállítása a polgári eljárásjogban. *Benedek emlékkönyv*, 1996. 89–95. p.

A jogintézmény döntő módosítására – a szovjet eljárásjog másolásával – 1949-ben került sor. Mélyreható változást hozott a bírósági szervezetben az 1950. évi IV. tv, mely az addigi négyes lépcsőzetű bírósági rendszert hármas lépcsőzetűvé alakította, az 1950. évi 46. tvr. pedig kimondta, hogy a másodfokú határozat ellen további fellebbevitelnek nincs helye. Ez azt jelentette, hogy ettől kezdve a polgári perekben az egyfokú fellebbevitel érvényesült, vagyis megszűnt a felülvizsgálat addigi rendszere. Rövid átmeneti időszak után az 1952. évi III. tv véglegessé tette az egyfokú perorvoslati rendszerre való áttérést. A régi Pp. fellebbeviteli rendszeréből mindössze a fellebbezés maradt meg mint átszármaztató hatályú rendes perorvoslat, a felülvizsgálati eljárásra vonatkozó szabályokat a törvény elvetette, s harmadfokú eljárásként semmilyen eljárást nem tartott indokoltnak szabályrendszerébe beiktatni. Az egyfokú fellebbevitel elvének megvalósításával párhuzamosan az egységes szocialista törvényesség megteremtésének feladatát kívánta megoldáshoz juttatni, s a szovjet felülvizsgálati óvás mintájára az 1952. évi Pp. bevezette a „perorvoslat a törvényesség érdekében” elnevezésű rendkívüli jogorvoslatot, mely végleges formáját *törvényességi óvás* néven az 1954. évi VI. tv, a Ppn. hatályba lépésével nyerte el.³

A *törvényességi óvás* a szocialista politikai rendszer jogfelfogását tükröző olyan rendkívüli perorvoslat volt, mely a jogvitában résztvevő peres felek akaratától függetlenül, hivatalból tette lehetővé a jogerős bírósági határozatok felülvizsgálatát törvénysértés vagy megalapozatlanság esetén. Az óvás iránti eljárás kezdeményezésére a feleknek volt ugyan lehetőségük, ún. törvényességi panaszt benyújthattak, de az óvás emelésére csak meghatározott személyek voltak jogosultak (a Legfelsőbb Bíróság elnöke illetve a legfőbb ügyész), s az ő diszkrécionális joguk volt eldönteni, hogy az adott ügyben emelnek óvást vagy sem. A benyújtott törvényességi óvást maga a Legfelsőbb Bíróság háromtagú tanácsa bírálta el, a Legfelsőbb Bíróság határozata ellen benyújtott óvás elbírálása pedig a héttagú Elnökségi Tanács hatáskörébe tartozott.

1982 után felmerült állam-, és jogrendünk fokozatos változásával együtt a *polgári eljárásjog újrakodifikálásának szükségessége* is. A nyolcvanas évek második felében – az igazságszolgáltatás tervezett reformjával kapcsolatban – a jogirodalomban megjelent a harmadfok visszaállításának gondolata. A polgári eljárás 1980-85. évi kodifikációs munkatervi reformja sarkalatos kérdésként vetette fel – egyebek mellett – bizonyos korlátok között a harmadfokú, felülvizsgálatnak nevezhető eljárás visszaállításának szükségességét. Már az akkori reformgondolatok körében is szerepelt a törvényességi óvás „száműzésének” indokoltsága. A reformgondolatok fő szószólója *Farkas József* volt, de figyelemreméltó javaslataival jelent meg a különböző jogi fórumokon és jogi folyóiratok hasábjain Szilbereky Jenő, Németh János, Horváth János, Gáspárdy László és Benedek Károly is.⁴

Az igazságszolgáltatás reformjával összefüggő elképzelések során már az 1980-as évek végén felmerült a jelenlegi háromszintű bírósági szervezet (helyi bíróságok, megyei bíróságok, Legfelsőbb Bíróság) négy szintűvé tétele oly módon, hogy a megyei bíróságok és a Legfelsőbb Bíróság közé – több megyére kiterjedő illetékességgel – ítélőtáblákat kell létrehozni. Konszenzusra jutni azonban nem sikerülhetett, mivel nem alakult ki egyetértés a bírósági fórumrendszer mikénti átalakítását meghatározó és az eljárásjogok által megválaszolendő fő kérdésekben, főként a jogorvoslati rendszer mikénti

³ JUHÁSNÉ ZVOLENSZKI: i. m.

⁴ GÁTOS és JUHÁSNÉ ZVOLENSZKI: i. m.

kialakítása kérdésében. A kodifikációs munkálatok ezt követően leálltak, és csak 1991 májusában folytatódtak.

A jogorvoslati rendszer vitatott kérdései egyikére sem volt kiérlelt válasz akkor, amikor az Alkotmánybíróság a 9/1992. (I. 30.) AB határozatával a törvényességi óvás jogintézményét alkotmányellenesnek minősítette és a törvényességi óvás emelésére vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket 1992. december 31-i hatállyal megsemmisítette. A határozat kimondta, hogy az óvás ellentétben áll a jogállamiság elvének tartalmát alkotó jogbiztonság követelményével, a jogerő intézményével, sérti a felek rendelkezési jogát, valamint a bíróságok és a bírák függetlenségének elvét is.

Ezt követően rövid idő állt a jogalkotó rendelkezésére, hogy a törvényességi óvás helyébe új jogorvoslati módot találjon. Ekkor született meg az 1992. évi LXVIII. törvény, az V. Ppn., amely visszaállította a felülvizsgálati eljárást a Pp. XIV. fejezetében. A jogalkotó nem vállalkozott arra, hogy a jogorvoslati rendszer egészének a felülvizsgálata eredményeként, netán a rendes jogorvoslati rendszeren belül keressen alkotmányos jogot a jogorvoslatához, nem vállalkozott tehát a bírósági szervezet átalakítására sem, hanem alanyi jogon biztosított új, a törvényességi óvást felváltó rendkívüli perorvoslatot. Így a „Csipkerózsika álmából ébresztett felülvizsgálat” nem harmadfokú rendkívüli perorvoslatként vált polgári eljárásjogunkban „régí-új” jogintézménnyé, hanem elsősorban a törvényességi óvást felváltó, annak fogyatékoságait kiküszöbölő alanyi jogon igénybe vehető jogorvoslatként támadt fel újra.⁵

E helyzet következményeit Szabó Győző, a Legfelsőbb Bíróság akkori elnökhelyettese a következőkben sorolta fel:

- Az új jogintézmény rendkívüli perorvoslatként történő bevezetésével a jogalkotó ugyan elkerülte a számára nehezebbnek tűnő megoldást, de nem tudta kikerülni azt a kérdést, amelyet minden rendkívüli perorvoslat esetén meg kell válaszolni, hogy a jogrend egészének biztonságát szolgáló jogerő az anyagi igazság érvényre juttatása és a törvényesség biztosítása érdekében mikor törhető át.
- Részben ezzel összefüggő, hogy a jogalkotó a bírósági szervezet átalakítása helyett módosította a bíróságok hatáskörét.
- A törvényességi óvás nemcsak jogorvoslati, hanem jogegységi funkciót is betöltött. A felülvizsgálati eljárást a törvényalkotó kizárólag jogorvoslati funkcióval vezette be. Jogegységi rendeltetésű jogintézmény megalkotására azonban nem került sor.
- Vállalni kellett annak kockázatát, hogy a szokatlanul rövid határidő eleve magába foglalhatja a hibázás lehetőségét.

A felülvizsgálati eljárás szokatlan körülmények között és a jogalkotó által is bevallottan a jogorvoslati rendszer véglegesnek tekinthető megoldásáig átmeneti jelleggel jött létre.⁶

A bíróságok leterheltsége, az igazságszolgáltatás reformjának szükségessége

Miután a bírósági szervezet felépítését változatlanul hagyta a jogalkotó, úgy kívánt segíteni a Legfelsőbb Bíróság helyzetén 1993-ban, hogy a helyibíróságok első fokú

⁵ A Polgári perrendtartás magyarázata. szerk. Németh János KJK. Bp., 1999. 1088. p.

⁶ SZABÓ GYŐZŐ: A felülvizsgálati eljárás, tapasztalatok, jogértelmezési anomáliák. Magyar Jog, 1994/7. szám 385–386. p.

hatáskörét jóval megnövelte. Míg korábban az ügyek 60 %-ának volt az első fokaa helyi bíróság, ez a szám a hatáskörök megváltoztatása után 95 %-ra emelkedett. A legsúlyosabban a megyei bíróságok székhelyén működő helyi bíróságokat érintette a változás, és problémát jelentett az is, hogy rengeteg speciális jogviszonyon alapuló ügy került a módosítás kapcsán a helyi bíróságok hatáskörébe. A statisztikák szerint tehát a helyi bíróságok munkáját rendkívüli módon elnehezítette hatáskörüik kiszélesítése, az ügyhátalék nőtt, és emelkedett az egy évnél régebben indult és folyamatban levő perek aránya is.

Az érme másik oldalát nézve viszont ez a hatásköri változás jelentős könnyebbséget kellett volna hogy jelentsen a Legfelsőbb Bíróságnak, mert elvileg kevesebb lett volna a másodfokú ügye. A számok azonban mást mutattak. 1992-ben a törvényességi óvás utolsó évében 997 törvényességi óvást emeltek. 1993-ban viszont 3654 felülvizsgálati kérelem érkezett, ami három és félszeres növekedést jelent. Ez talán nem meglepő, tekintve, hogy alanyi jogon lehetett igénybe venni a felülvizsgálatot a törvényességi óvással ellentétben, és inkább a fellebbezések számának csökkenésével számoltak a szakemberek. De a felülvizsgálati kérelmek száma továbbra is növekvő tendenciát mutatott. 1994-ben 4017, 1995-ben 4611, 1997-ben pedig már 5587 felülvizsgálati kérelem érkezett. Az 1998-as bírósági ügyforgalmi adatok szerint az összes érkezett felülvizsgálati kérelmek száma már 5752, melyből a büntető és a katonai ügyeket leszámítva a civilisztika területére 5137 felülvizsgálati kérelem esik – derül ki a felmérésekből.⁷ S ha tovább vizsgáljuk a számokat, akkor az 1999-es ügyforgalmi adatok szerint 5694, a 2000. évre vonatkozó ügyforgalmi adatok szerint pedig már 6003 a beérkezett felülvizsgálati kérelmek száma, mely utóbbiból a civilisztika területére 5309 kérelem esik.

A várakozásokkal ellentétben a Legfelsőbb Bírósághoz érkező fellebbezések száma is tovább nőtt, 897 fellebbezési kérelemmel érkezett több a Legfelsőbb Bírósághoz 1993-ban, mint egy évvel előtte, ebből 675 tartozott a civilisztika körébe. A felülvizsgálati kérelmek növekedése felvetette azt a problémát is, hogy talán nem megfelelőek a felülvizsgálat szabályai: a jogalkotó túl tágra vonta meg a kereteket.⁸

Szabó Győző bíróságaink helyzetét – már 1994-ben is - a következőképpen jellemezte: ellehetetlenülő helyi bíróságok, növekvő fellebbezési ügyekkel birkózó megyei bíróságok, nagy ítélkezési munkateherrel dolgozó, a bírósági jogalkalmazás elvi irányításával kapcsolatos feladatát a fokozódó erőfeszítései ellenére egyre nehezebben teljesítő Legfelsőbb Bíróság.⁹

Változatlanul érvényes – még 2002-ben is – az a megállapítás, hogy a Legfelsőbb Bíróság inkább fellebbezési bíróság, mint a jogkérdések megoldásával foglalkozó legfőbb bírói fórum. Ez a megállapítás akkor is érvényes, ha a fellebbezett ügyek száma 2001-ben a korábbi évhez viszonyítva csak 93,7 %, a felülvizsgálati ügyek száma pedig a 2000. évhez képest 104,7 %-ra nőtt.¹⁰

A megoldás érdekében egyértelművé vált, meg kell valósítani az *igazságszolgáltatás teljes körű reformját*. Ennek alapkoncepcióját a Bírói Egyesület Reformbizottsága kidolgozta, a Bírói Egyesület I. Országos Konferenciája pedig elfogadta. Az *igazságügyi*

⁷ Bemutatjuk a Legfelsőbb Bíróságot. *Bírák Lapja* 1999/1. 21. p.

⁸ SÁNTHA ÁGNES: A bírói szervezet és a perorvoslati rendszer reformjának kérdései a polgári eljárásjog aspektusából. *Collega*, 2001/5. 25–26. p.

⁹ SZABÓ GYŐZŐ: i. m. 397. p.

¹⁰ *Az Országos Igazságszolgáltatási Tanács Elnökének tájékoztatója a Legfelsőbb Bíróság ítélkező tevékenységéről*. A Bírósági Közlöny melléklete, Bp., 2002.

reform átfogó koncepciója a kilencvenes évek közepére készült el. Az Országgyűlés 1997 nyarán megteremtette a négyszintű bírósági szervezet, az új jogegységi eljárás és a végrehajtó hatalomtól független bírói öngazgatás alkotmányos alapjait. Elfogadta a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. törvényt (Bsz.), a bírák jogállásáról és javadalmazásáról, valamint az igazságügyi alkalmazottak szolgálati viszonyáról szóló törvényeket. Az igazságügyi törvénycsomagban helyet kapott a polgári perrendtartás módosításáról szóló 1997. évi LXXII. törvény is, amely az ítéltáblák felállításával összefüggő és azok hatálybalépéséhez kapcsolódó rendelkezéseket tartalmazott.

A szervezetet érintő legjelentősebb változás e fenti törvény szerint a kizárólag jogorvoslati fórumként működő *ítélőtáblák beiktatása*, s ezzel a bírósági szervezet ismét négyszintűvé tétele volt. Ez lehetőséget ad a hatáskörök ésszerűbb elosztására, a jogorvoslati rendszer differenciált szabályozására, a Legfelsőbb Bíróság munkaterhének csökkentésére annak érdekében, hogy eleget tudjon tenni a bírósági jogalkalmazás, az ítélkezés egységességének biztosításával kapcsolatos alkotmányos feladatának.

Annak ellenére, hogy az ítéltáblák felállításának előkészületei megtörténtek, az új Kormány 1998 őszén a *halasztás* mellett döntött, majd az 1999-ben elfogadott újabb „igazságügyi reformcsomag” 2003. január 1. napjától az Országos Ítéltábla működésének megkezdéséről határozott. Azonban a szakmai és apolitikai vita tovább folytatódott, majd – a 2002-ben bekövetkezett új kormányváltást követően – újabb döntés született, mely az 1997-ben elfogadott terveknek megfelelően előbb három, majd később öt ítéltábla felállítását határozta el. Az új törvényt az Országgyűlés a 2002. július 9-i ülésnapján fogadta el.

Az ítéltáblák és a fellebbviteli ügyészi szervek székhelyének és illetékességi területének megállapításáról szóló 2002. évi XXII. törvény szerint 2003. január 1. napjától három ítéltábla létesül Budapest, Szeged és Pécs székhelyekkel, melyek tényleges működésüket 2003. július 1. napjától kezdik meg.

A *Fővárosi Ítéltábla* illetékességi területe: Budapest, Borsod–Abaúj–Zemplén, Fejér, Győr–Moson–Sopron, Heves, Komárom–Esztergom, Nógrád, Pest, Szabolcs–Szatmár–Bereg és Veszprém megye.

A *Szegedi Ítéltábla* alá tartozik Csongrád, Bács–Kiskun, Békés, Hajdú–Bihar és Jász–Nagykun–Szolnok megye.

A *Pécsi Ítéltábla* illetékességi területe Baranya, Somogy, Tolna, Vas és Zala megye lesz.

Fenti ítéltáblákon kívül további két ítéltábla létesítését határozta el az Országgyűlés 2004. július 1. napjától. Debrecenben *Debreceni Ítéltábla*, Győrött *Győri Ítéltábla* elnevezéssel kezdik meg tényleges működésüket 2005. január 1. napjától.

A felülvizsgálati eljárás bevezetése óta eltelt rövid idő alatt igazolódott, hogy az alkalmas a törvényességi óvás megszűnését követően a jogerős bírósági határozatokban előforduló legsúlyosabb szabálysértések orvoslására, ugyanakkor érzékelhetők az abból adódó ellentmondások is, hogy a jogalkotó a jogorvoslati rendszeren belül csak a legszükségesebb változtatásokat végezte el, és a felülvizsgálati eljárást a jogorvoslati rendszert megújító végleges megoldásig *átmenetinek* tekintett intézményként vezette be.¹¹

¹¹ SZABÓ GYÖZÖ: i. m. 397. p.

A kilencvenes évek reformkísérletei a bíróságok tehermentesítését elsősorban a *perorvoslati lehetőségek szűkítésével* próbálták megoldani. Kengyel Miklós szerint a korlátozó technikák alkalmazása három csoportba sorolható:

1. Az ún. bagatell ügyekben a fellebbezés kizárása.

Több európai ország eljárásjogában egyre inkább növekszik az az értékhatár, amely alatt a fellebbezés kizárt és az esetleges jogsértéseket csak rendkívüli perorvoslattal lehet elhárítani (Németország, Franciaország, Anglia). Nálunk a VII. Ppn. írt elő egyszerűbb, fő szabály szerint tárgyaláson kívül elbíráható eljárási rendet az ún. kis perértékű fellebbezések esetére.

2. A fellebbezés novációs jellegének a megszüntetése.

A fellebbezések csökkentésének másik módja a *novációs jog* tilalma vagy korlátozása (pl. az olasz vagy a spanyol ill. a német eljárásjogban). Hasonló korlátozással találkozunk az 1999. évi CX. törvénnyel módosított magyar Pp. 235. § (1) bekezdésében is.

3. A felülvizsgálati okok számának csökkentése.

A harmadfokú perorvoslatok száma csökkenthető az értékhatár felemelésével – ez történt Németországban és Magyarországon 1999-ben, az előzetes engedélyezési eljárás bevezetésével (pl. Ausztriában) vagy a felülvizsgálati okok korlátozásával (Korea, Japán). A cél mindhárom esetben a harmadfokú perorvoslatot elbíró fórum – rendszerint a Legfelsőbb Bíróság – tehermentesítése.

A magyar Pp. 1997. évi novellája a 200.000 forintot meg nem haladó követelések esetében a Legfelsőbb Bíróság engedélyéhez kötötte a felülvizsgálati eljárás lefolytatását. Ez a szabályozás azonban a gyakorlatban nem vált be, ezért az 1999. évi módosítás az engedélyezési eljárást megszüntette, ugyanakkor kimondta azt, hogy nincs helye felülvizsgálatnak olyan vagyoni jogi ügyben, ahol a felülvizsgálati kérelemben vitatott érték az 500.000 forintot nem haladja meg [Pp. 271. § (3) bekezdés].¹² Erről azonban később még jelen dolgozatban részletesebben lesz szó.

A felülvizsgálat 1993. január 1. napja óta hatályos szabályainak módosítását nemcsak a mozgásban, alakulóban levő szervezeti változások, hanem ezek következtében a bírósági szervezetrendszer csúcán elhelyezkedő Legfelsőbb Bíróság jogegységi funkciójának hangsúlyozása is indokolta. E változásokat tartalmazzák a Pp. módosításáról szóló 1997. évi LXXII. törvény (VII. Ppn.), valamint az 1999. évi CX. törvény (VIII. Ppn.) bizonyos rendelkezései. A felülvizsgálat jogintézményét érintő ezen szabályok hatályba léptetése lépcsőzetes megoldást igényelt elsősorban a szervezeti változásokkal (ítélőtáblák újbóli felállítására 2003-tól) összefüggő kérdéseket érintő módosítások tekintetében. (pl. a felülvizsgálattal megtámadható érdemi végzések köre, a felülvizsgálati kérelem érdemi elbírálásának módjára, és a felülvizsgálati eljárásban kizárt bizonyításra vonatkozó rendelkezések stb.)

A felülvizsgálatot érintő – fentiekben vázolt – változások nem a rendkívüli perorvoslati jog korlátozását jelentették, sokkal inkább a jogintézmény igénybevételeének ésszerűsítését, és ez által közvetve az egységes és helyes jogalkalmazás megvalósulását célozták.¹³

¹² KENGYEL MIKLÓS: A polgári eljárásjog az ezredfordulón. *Magyar Jog* 2000/12. 715–716. p.

¹³ *A polgári perrendtartás magyarázata*. 1999. 1090–1091. p.

A felülvizsgálati eljárás uniós arculatának a megteremtése

Az Európai Bizottság Magyarországról készített 2000. évi ország-jelentése az igazságszolgáltatásunk rendszerére vonatkozóan a következő általános értékelést adta:

Bár az igazságszolgáltatás kielégítően működik, és a bírák közösségi jogi felkészítése előrehaladt, a Legfelsőbb Bíróságon meglévő nagy ügyhátralék akadályozza a legfelsőbb bírósági fórum jogegységi gyakorlatát és az egységes jogalkalmazás fejlesztését. Erőfeszítéseket kell tenni ennek a helyzetnek a megoldása érdekében.¹⁴

A 2000 májusában megtartott *Ötödik Magyar Jogászgűlésen* dr. Horeczky Károly azt a meggyőződését juttatta kifejezésre, hogy a Legfelsőbb Bíróság jogegységi funkciója akkor fog kiteljesedni, ha a legfőbb bírói szerv eljáró tanácsa szűrési jogot kap a tekintetben, mikor engedi meg a felülvizsgálatot. E Jogászgűlés a következő ajánlást fogalmazta meg: „A felülvizsgálat intézménye mai formájában indokolatlanul széles kaput nyitott lényegében újabb fellebbezési lehetőségként, noha nem ez volt a cél. Rendeltetésének újragondolásával indokolt, hogy a törvényes keretek között döntsön az egyes ügyekben a felülvizsgálat megengedhetőségéről” (A polgári eljárásjog jelene és jövője című rész II/4. pontja).

Fentieket követően a *Magyar Bírói Egyesület Országos Választmánya* 2001. április 20-án ülésezett, és a fenti témában több állásfoglalást is hozott. A Választmány álláspontja szerint a magyar igazságszolgáltatás hatékonyabb működésének kulcskérdése a Legfelsőbb Bíróságra háruló ítélkezési teher csökkentése... Ezen a téren a Legfelsőbb Bíróság fellebbezési hatáskörének megszüntetése és a létrehozandó Országos Ítéletábrára való átruházása, továbbá a jogorvoslati – ezen belül a felülvizsgálati – rendszer korszerűsítése hozhat érdemi és érzékelhető eredményeket.

A Választmány megállapította, hogy „a Polgári perrendtartás vonatkozó rendelkezéseinek többszöri módosítása sem eredményezte a felülvizsgálati rendszer korszerű – a jogegységi és a törvényességi funkciókat egyaránt biztosító – megoldását. Az Igazságügyi Minisztérium által kialakított és napvilágot látott azon elképzelést, hogy a felülvizsgálat megengedhetősége kérdésében egy gyors, egyesbíró által lefolytatott előzetes eljárást kell bevezetni, feltétlenül támogatjuk. Az új felülvizsgálati rendszert – legalább ezen vonatkozásban – még az Ítéletábra beindítása előtt hatályba kellene léptetni, hogy a Legfelsőbb Bíróságon felhalmozódó ügyhátralék rövid időn belül érezhetően csökkenjen.”¹⁵

A felülvizsgálati jog (jogorvoslati jog) korlátozása és az Alkotmány

Az EU-tagállamok többségében a másodfokú bíróság által hozott ítéletek felülvizsgálatára csak számos feltétel fennállása esetén és akkor kerülhet sor, ha azt a bíróság megengedi. Ezzel kapcsolatban jellemzőnek mondható Németország Szövetségi Alkotmánybíróságának ma is hatályban levő állásfoglalása. E szerint nem alkotmányesértő a felülvizsgálat korlátozása, ha ezt a jogalkotó abból a célból tette, hogy a legfelsőbb bírósági szerve az alkotmányban előírt, a jogegység megteremtésével, fenntartásával, a jogalkalmazás fejlesztésével összefüggő feladatainak is eleget tudjon tenni. Az indoko-

¹⁴ *Bírák Lapja*, 2000/1–2. sz. 50. p.

¹⁵ *Bírák Lapja*, 2002/1. sz. 6–7. p.

lás szerint a revíziós ügyek számának a korlátozása elengedhetetlen az eljárás időtartamának a csökkentéséhez, ennél is fontosabb azonban a munka minőségére, színvonalára gyakorolt hatása.¹⁶

Nézzük a hazai szabályozást! Az Alkotmány a jogorvoslati jogot alkotmányos alapjoggá tette. Az Alkotmánybíróság döntései szerint mindenkit megillet a jogorvoslati jog, akinek a jogát vagy jogos érdekét valamely érdemi, ügydöntő határozat sérti. A jog tartalma a döntés kifogásolhatósága, s hogy a jogosult ezen állításával kikényszerítthesse, hogy a döntési helyzetben levő jogorvoslati fórum eljárjon, s érdemben, a félre kiterjedő hatállyal döntsön [22/1995. (III. 31.) AB határozat]. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy sem az Európai Emberi Jogi Egyezmény, sem a Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmánya nem teszi kötelezővé az általános jogorvoslati jogot. Az 1997. évi LIX. törvény az Alkotmány 57. §-ának (5) bekezdését úgy módosította, hogy a jogorvoslati jogot – a jogviták ésszerű időn belüli elbírálásának érdekében, azzal arányosan – törvény korlátozhatja. Ezzel a jogorvoslati jog eleve korlátozott értelmű alapjoggá vált, az Alkotmány maga leszűkíti az alkalmazási tartományát. Az ésszerűség fogalma képezi a mérleg nyelvét: a korlátozásnak elengedhetetlennek (szükségesnek) kell lennie az ésszerű időn belül történő befejezéshez.¹⁷

„Az állam akkor nyúlhat az alapjog korlátozásának eszközeihez, ha másik alapvető jog és szabadság védelme vagy érvényesülése, illetve egyéb alkotmányos érték védelme más módon nem érhető el. [...] szükséges, hogy megfeleljen az arányosság követelményeinek: az elérni kívánt cél fontossága és az ennek érdekében okozott alapjogsérelem súlya megfelelő arányban legyen egymással. A törvényhozó a korlátozás során köteles az adott cél elérésére alkalmas legenyhébb eszközt alkalmazni. Alkotmányellenes a jog tartalmának korlátozása, ha az kényszerítő ok nélkül, önkényesen történik, vagy ha a korlátozás súlya az elérni kívánt célhoz képest aránytalan.” – fogalmazta meg az Alkotmánybíróság a 30/1992. (V. 26.) AB határozatában.

A polgári perrendtartásról szóló törvényt legutóbb módosító, s egyben jelentős koncepcionális változásokat beépítő 2001. évi CV. törvény általános indokolása szerint a jogorvoslati jog alkotmányos követelménye egyfokú jogorvoslatot jelent, önmagában tehát még az sem vetne fel alkotmányos problémát, ha a polgári perrendtartás nem adna lehetőséget felülvizsgálati eljárás lefolytatására. Abban az esetben, ha a jogalkotó el kívánja ismerni a felülvizsgálati eljárás jogintézményét (mint rendkívüli jogorvoslatot), úgy erre csak oly módon kerülhet sor, ha a törvény figyelembe veszi a jogállamiság lényeges alkotóelemét jelentő „*formális jogbiztonság*” követelményét is. A 9/1992. (I. 30.) AB határozat egyértelművé tette, az „anyagi igazságosság” és a „formális jogbiztonság” ellentéte kapcsán (a rendes jogorvoslati lehetőség kimerítését követően) „... a jogbiztonság az elsőbbség: ezt garantálja a jogerő intézménye”. A jogerős határozatok megváltoztathatatlanságához (alaki jogerő) és irányadó voltához (anyagi jogerő) fűződő alapvető alkotmányos érdek feltétlen elsőbbséget kell hogy élvezzen a félnek az anyagi igazságosság érvényesülésére irányuló szándékával szemben. Az Alkotmány ugyanis nem azt biztosítja alapjogként a felek számára, hogy a jogerős határozat minden esetben helyes lesz, hanem alanyi jogként az igazság érvényesítéséhez szükséges eljáráshoz, és a rendes jogorvoslati jogot deklarálja.

¹⁶ UTTÓ GYÖRGY: A polgári felülvizsgálati eljárás korszerűsítése, az uniós megoldásokhoz való közelítése. *Birák Lapja*, 2000/1–2. 55. p.

¹⁷ WALLACHER LAJOS: Perorvoslat kisperértékű ügyekben – a hetedik Pp. novella. *Magyar Jog*, 1997/11. sz. 651. p.

A rendkívüli jogorvoslatnak a polgári perben ezért akkor (olyan módon és mértékben) „van helye”, ha ezzel összefüggésben a formális jogbiztonságnak, illetve a jogerőnek a korlátozására a szükségesség-arányosság tételét figyelembe véve kerül sor. Alkotmányossági szempontból tehát a felülvizsgálatban megjelenő rendkívüli jogorvoslat szabályait illetően nem az a kérdés, hogy mennyiben lehet a felek erre vonatkozó jogát korlátozni, hanem az, hogy a felülvizsgálati eljárás törvényben történő megengedése mely (az alkalmazás lehetőségét megszorító) feltételek megléte mellett nem lépi át a jogerő intézménye korlátozásának alkotmányosan még elfogadható mértékét.

Megállapítható tehát, hogy önmagában az ún. anyagi igazságság szempontja (a fél részéről az igazságos, az anyagi- és eljárásjogi jogszabályoknak egyaránt megfelelő döntésre vonatkozó elvárás) nem elegendő alkotmányos előfeltétel a jogerő áttöréséhez. Szükség van emellett olyan további törvényi előfeltételre, amely a felülvizsgálati eljárás lefolytatásának létjogosultságát a konkrét esetben túlmutató érdekekkel is alátámasztja.

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R (95) 5. számú Ajánlása megállapította, „A harmadik bírósághoz folyamodást azokra az ügyekre kell korlátozni, amelyeknél indokolt a harmadfokú felülvizsgálat, mint például amelyek a jog fejlődéséhez, vagy a törvény alkalmazásának egységéhez hozzájárulnak, illetve melyek jelentős jogkérdést vetnek fel. Elvárható a kérelmezőtől, fejtsse ki, hogy az ügyben mi mutat ilyen jelentőséget.”¹⁸ A 2002. január 1. napjával hatályba lépett 2001. évi CV. törvény ezen követelmények szem előtt tartásával, és a korábbiól eltérő, jelentős koncepcionális változásokkal szabályozta újra a felülvizsgálati eljárás szabályait.

Mielőtt rátérnék az új szabályozás ismertetésére, úgy gondolom, nem árt tenni egy kis kitérőt, és érdemes távolabbra is kitekintenünk, olyan állam polgári perrendtartásának témánkat érintő szabályaira, melyek eddig is meghatározták hazai jogfejlődésünk irányait. Köztudott ugyanis, hogy eljárásjogunk, Polgári perrendtartásunk eddigi alakulását is az osztrák-német jogfejlődés határozta meg, persze azokkal a korrekciókkal, amelyek a sajátos magyar polgári eljárásjogi fejlődés nyomán „történelmileg” kialakultak.

A felülvizsgálati eljárás szabályozása a német polgári perrendtartás, a Zivilprozessordnung (ZPO) rendszerében

Tényként állíthatjuk, hogy Németország az EU egyik legerősebb, legnagyobb lélekszámú tagállama. Tudjuk azt is, hogy a hajdani magyar jogrend és ezen belül különösen a civiljog a némethez mutatta a legtöbb hasonlóságot. Ezen belül is az első, európai mércével mérve is korszerű polgári eljárásjogi kódexünket is főként a „germán szellemiség légköre” táplálta. Az 1911. évi I. törvény (RPP.) szerkezete, számos rendelkezése szinte azonos volt az 1879. október 1-je óta hatályos német polgári perrendtartás felépítésével, szabályaival. A ZPO 1950-ben részben megváltozott ugyan, az 1952. évi III. törvénnyel elfogadott, azóta számtalanszor módosult, korszerűsített polgári perrendtartásunk azonban „rokonvonásait” ma is magán hordozza. Ezt az irányultságot és légkört – talán mondhatjuk – egy átgondolt új Pp. sem hagyhatja figyelmen kívül. A 2001. évi CV. törvény ismét és nem kis mértékben módosította Pp-t, ezen belül pedig leginkább a

¹⁸ A 2001. évi CV. törvény Általános Indokolása.

felülvizsgálat jogintézményét. Nem véletlen, hogy a ZPO-ban is a felülvizsgálat szabályai változtak meg 2002. január 1-jei hatállyal a leginkább.¹⁹

Németország Szövetségi Igazságügyi Minisztériuma 1999. decemberében tette közzé a reformtörvény tervezetét. Ebben a reform célját a következők szerint foglalták össze:

- az eljárási fokozatok funkcióinak elhatárolása, ezzel együtt az elsőfok erősítése,
- a fellebbezési és a panaszeljárás gyorsítása, továbbá
- a felülvizsgálati eljárás feladatainak meghatározása a jogfejlesztés és a jogegység szolgálatában.

A tervezetet 2001 májusában a parlament, júniusban pedig a szövetségi tagállamok tanácsa fogadta el. Augusztusban hirdették ki, s csakúgy, mint a mi új módosító törvényünk, ez is 2002. január 1-jén lépett hatályba. A novella a ZPO 1066 §-ából közel 200-at érint.

A ZPO ez idáig a felülvizsgálati eljárás vegyes rendszerét ismerte. Vagyonjogi perben – fő szabályként – 60.000 DM érték felett volt helye felülvizsgálatnak. Nem vagyonjogi perben, illetve vagyonjogi perben az értékhatár alatt akkor, ha azt a fellebbezési bíróság ítéletében megengedte. Ezt akkor tehette, ha a jogvitának elvi jelentősége volt, vagy ha az ítélete eltért a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság (BGH) valamely határozatától. A későbbi elemzések során a kialakult statisztikai adatokból azt a következtetést vonták le, hogy *a felülvizsgálat szerepe szempontjából alig van jelentősége a pertárgy értékének*. Azt is tényként kellett megállapítani, hogy a kérelmek folyamatos emelkedése miatt a BGH a jogegységi és a jogfejlesztési funkciójának már csak részlegesen tud eleget tenni. Be kellett látni, hogy az egyre növekvő hátralék a legfelsőbb ítélkezési fórum működésének megbénulásához, blokádjához vezethet, ami az egész polgári jogi ítélkezésre károsan hathat.

A pertárgy értékéhez kötődés helyett ezért a *reform egységesen a felülvizsgálati jogot a másodfokú bíróság vagy a BGH megengedéséhez kötötte*. Az új szabályozás lényege a következő:

543. § (1) *Felülvizsgálatnak csak akkor van helye, ha*

1. a fellebbezési bíróság ítéletében vagy
2. a felülvizsgálati bíróság a meg nem engedő ítéleti rendelkezés elleni panaszeljárás során megengedte.

543. § (2) *A felülvizsgálatot akkor kell megengedni,*

1. ha a jogvitának elvi jelentősége van vagy
2. ha a jogfejlesztés vagy a jogalkalmazás egységének a biztosítása a felülvizsgálati bíróság döntését követeli meg.

Nyilvánvaló, hogy a teljes szabályozást a jogalkotó a felülvizsgálat jogintézménye céljának rendelte alá. Ez a cél pedig kettős: egyrészt a jogállamban megkívánt jogegységet és jogfejlesztést, másrészt – jogsértő ítéletek esetén – az ügyfelek érdekeit szolgálja. Az új szabályozás vezérelve az, hogy a felülvizsgálatot egyetlen esetben sem szabad korlátozni, amikor mindkét cél megvalósulhat. A jogirodalomban hosszabb ideje zajló vita résztvevőinek többsége szerint *érdekütközés esetén a jogegységhez és a jogfejlesztéshez fűződő érdekeknek elsőbbsége van, a peres fél érdekei csak ezután következhetnek*.

¹⁹ UTTÓ GYÖRGY: A német polgári perrendtartás reformja, különös figyelemmel a felülvizsgálati eljárás új szabályaira. *Birák Lapja*, 2002/1. szám 40–43. p.

Az elsődlegesen a közérdek szolgálatára orientált felülvizsgálat a BGH részére maximálisan széles körű hatáskört biztosít. A döntésnek ugyan a felülbírálásra kerülő vitás kérdésre kell választ adnia, egyúttal azonban figyelemmel kell lennie a már előfordult vagy várhatóan ismétlődő hasonló esetekre is, illetve azokra a közösségi érdekekre, amelyeket e jogviták érintenek.

A felülvizsgálat értékét, terjedelmét a BGH a saját gyakorlatával, elsősorban a kérelmeket elutasító döntéseivel befolyásolhatja.

Az új szabályozás egyértelmű és konkrét tartalmát adta annak is, hogy a felülvizsgálat megengedése szempontjából mikor van a jogvitának mindenképpen elvi jelentősége. A jogvita elvi jelentősége azonban nem korlátozódik a jogegységre és a jogfejlesztésre. Az elvi jelentőségű jogvita kiterjesztő értelmezésével a jövőben olyan eljárások megengedésére is sor kerülhet, amelyek hagyományos értelemben nem elvi jelentőségűek, azonban az egész jogalkalmazás számára iránymutatóak. Jogfejlesztés céljából akkor engedhető meg a felülvizsgálat, ha az egyedi jogeset lehetővé teszi anyagi vagy eljárási jogfogalmak értelmezését, illetve a joghézagok kitöltését.

A felülvizsgálat megengedéséről változatlanul először a fellebbezést elbíráló bíróság dönt. Ennek az az indoka, hogy ez a bíróság ismeri a per anyagát, a vitás jogkérdést, és állást tud foglalni abban, hogy helye lehet-e felülvizsgálatnak. A megengedő döntéshez ezért a BGH kötve is van. Ha a fellebbezést elbíráló bíróság ítéletében a felülvizsgálatot nem engedi meg, a fél ez ellen panasszal fordulhat a BGH-hoz. A jogegység biztosítása és a jogfejlesztés igénye megköveteli, hogy a feladatok ellátásához a BGH ellenőrzési és befolyásolási lehetőséggel bírjon az egész ítélkezés felett. A megengedés kritériumainak azonos módon történő alkalmazásáért ezért a BGH felelősséget kell hogy vállaljon. Ehhez a panaszjog elengedhetetlen.

A panaszról a BGH tárgyalás tartása nélkül, végzéssel, öttagú tanácsban dönt. Miuután az ilyen döntés jelentős és végleges, fél sem merült, hogy ezt a hatáskört egyes bíróságok gyakorolja. A felülvizsgálatot kizáró másodfokú döntés elleni panaszban konkrétan meg kell jelölni azt a jogszabályhelyet, amelynek a megsértését a peres fél állítja. A ZPO szerint jogsértésről van szó, ha egy jogi normát nem, vagy nem helyesen alkalmaztak. A gyakorlatban a BGH mellett szervezett ügyvédi kamara tagja a panaszbeadványban megkísérli megindokolni az általános feltételek meglétét is. Ez alapján és ebből kiindulva a BGH dönt abban, hogy a jogvitának van-e elvi jelentősége, illetve, hogy megengedi-e a felülvizsgálatot.

Amennyiben a bíróság a felülvizsgálatot nem engedi meg, a feleknek megküldött végzés csak a döntést és indoklásként a jogszabályra hivatkozást tartalmazza. A Szövetségi Alkotmánybíróság szerint a felülvizsgálati jog nem az alkotmányból következik, a ZPO pedig a megengedésnél a BGH részére széles körű mérlegelési jogot ad: nem alkotmányellenes ezért, ha csupán a törvényhelyre utalásból áll az indoklás.

A felülvizsgálat lehetőségeinek kiszélesítése és a BGH komoly feszültséggel is járó hátraléka miatt a hatályba léptető törvény öt évre szólóan olyan rendelkezést tartalmaz, amely 2006 végéig 20.000 euró érték alatt a kizárásról szóló döntésnek panasszal való megtámadását nem engedi meg.²⁰

²⁰ UTTÓ GYÖRGY: i. m.

A magyar felülvizsgálati eljárás új szabályai a 2001. évi CV. törvény reformja után

Az előbbieken már kifejtett „szemléletbeli változás” után tehát a felülvizsgálati eljárás lefolytatását a jogalkotónak akkor lehet és kell biztosítania, ha egyfelől a konkrét eljárás keretében meghozott jogerős határozat (a jogvita érdemi része vonatkozásában) törvénysértő, másfelől a jogegység biztosítása vagy a joggyakorlat továbbfejlesztése szempontjából a határozat olyan elvi jelentőségű jogi kérdést vet fel, amelyben a legfőbb bírói fórum állásfoglalása szükséges és arányos lépésnek minősül.

Az új szabályozás alapelve, hogy a jogerőnek és a jogbiztonságnak kellő súlyt adva, a felülvizsgálatot csak kivételesen kell lehetővé tenni, vagyis

- *szűkül a felülvizsgálható határozatok köre és szigorodik a felülvizsgálat általános feltétele*
- *felgyorsul a felülvizsgálati ügyek intézése.*

Az indokolás szerint olyan szempontrendszer kialakítására van szükség, ami minden pertípus esetén érvényesíthető, valamint azokat az eseteket, amikor felülvizsgálatra valamely okból nem kerülhet sor, egy törvényben, a Pp.-ben kell meghatározni.

1. *A felülvizsgálati kérelem benyújtására jogosultak köre nem változott, a Pp. 270. § (1) bekezdése szerint ilyen kérelmet benyújthatnak mindazok, akik fellebbezés benyújtására is jogosultak, azaz a fél, a beavatkozó, és az, akire a határozat rendelkezést tartalmaz, a rá vonatkozó rész tekintetében.*

2. *A felülvizsgálati kérelem tárgya, a felülvizsgálattal megtámadható határozatok köre a Pp. 270. § (1) bekezdése alapján módosult: felülvizsgálati kérelem – a 271. § a) pontjára figyelemmel, a törvényi kivételektől eltekintve – csak a másodfokú bíróság határozatával jogerőre emelkedett határozattal szemben terjeszhető elő, nevezetesen, a jogerős ítélet érdemi rendelkezései, vagy az ügy érdemében hozott jogerős végzés ellen.*

A Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumának és Közigazgatási Kollégiumának közös véleménye szerint a polgári perben hozható jogerős határozatok közül felülvizsgálattal csak a jogerős ítélet (rész-, kiegészítő- és közbenső ítélet) támadható, a per érdemében ugyanis a bíróság mindig ítélettel határoz [Pp. 212. § (1) bekezdés]. A Pp. 270. §-ának (1) bekezdésében említett „az ügy érdemében hozott jogerős végzés” ebből következően csak nemperes eljárásban hozott végzés lehet. Általában a kérelmet elbíráló, az eljárást befejező határozat minősül az ügy érdemében hozott végzésnek. Az egyes nemperes eljárásokban hozott, érdeminek minősülő jogerős végzések közül kizárólag a Pp. 271. §-ában felsoroltak nem támadhatóak felülvizsgálattal. [Az ítéletábrák működésének megkezdéséig felülvizsgálatnak van helye a keresetlevelet (fizetési meghagyást) idézés kibocsátása nélkül elutasító és a pert megszüntető jogerős végzés ellen is, valamint a fellebbezést a Pp. 240. §-ának (1) bekezdése alapján hivatalból elutasító, másodfokon hozott végzés ellen is, ezt követően ezek megtámadhatósága megszűnik.]²¹

Fenti állásfoglalás ellenére nyitott marad néhány kérdés. A perjogban ugyanis érdemi végzésnek tekintik a jogirodalom a keresetlevelet a Pp. 130. § (1) bekezdés f) pontja alapján – a követelés időelőttiége vagy a bírói úton nem érvényesíthetősége miatt – idézés kibocsátása nélkül elutasító végzést, az ugyanezen okból a pert a Pp. 157. § a)

²¹ A Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumának és Közigazgatási Kollégiumának közös véleménye a felülvizsgálati eljárás új szabályainak alkalmazásával kapcsolatos egyes kérdésekről. *Bírósági Határozatok*, 2002/6. szám, Fórum.

pontja alapján megszüntető végzést, az ítélet kiegészítése iránti kérelmet elutasító végzést, az egyezségeit jóváhagyó illetve megtagadó végzést, az ideiglenes intézkedést tartalmazó végzést a pernek szünetelés alapján bekövetkező megszűnése, vagy félbeszakadása illetve felfüggesztése esetében.²² Az új szabály a végzések felülvizsgálattal megtámadhatósága szempontjából azt fogja jelenteni, hogy a polgári perben a felülvizsgálati kérelemmel eddig megtámadható végzések köre a Pp. 130. §-a illetve 157. §-a alapján hozott végzések tekintetében megszűnik, az egyezségeit jóváhagyó végzés megtámadhatóságát a törvény kifejezetten kizárja. Kérdés marad azonban véleményem szerint továbbra is, hogy a perben meghozott érdemi döntést tartalmazó ideiglenes intézkedés, az ítélet kiegészítése körében meghozott végzés, illetve az egyezség jóváhagyását megtagadó végzés felülvizsgálható lesz-e, ha a felülvizsgálat igénybevételének együttes feltételei egyébként fennállnak. Bár meg kell jegyeznünk, hogy az egyezség jóváhagyását megtagadó végzés vonatkozásában született legfelsőbb bírósági eseti döntés, miszerint nem tekinthető az ügy érdemében hozott végzésnek (BH. 1994. 274.), a jogirodalomban azonban továbbra is vitatott ez a kérdés.²³ A Legfelsőbb Bíróság fenti értelmezése úgy tűnik, megszerítő jellegű, és kizárja ezen végzések felülvizsgálati kérelemmel történő megtámadhatóságát.

3. *A felülvizsgálati kérelem előterjesztésének feltételei, a felülvizsgálati okok* nagymértékben szigorodtak. A Pp. 270. § (2) bekezdése a felülvizsgálatra okot adó körülményeket, azaz a kérelem tartalmi feltételeit nevesíti. A megelőző jogi szabályozástól eltérő koncepciót lényegében éppen ez a rendelkezés mutatja, amely pontosan és egyértelműen rögzíti azokat a szempontokat, amelyek megléte mellett a jogerős szabályainak áttérése indokolt. A törvény több, együttesen fennálló feltétel mellett engedi meg a felülvizsgálatot.

– *Az első feltétel a jogerős határozat jogszabályt sértő volta.* Itt kell megjegyeznünk, hogy a megelőző szabály egyetlen feltételként kizárólag a jogszabálysértést nevesítette, ennek alapján felülvizsgálati kérelem eljárási vagy anyagi jogszabálysértésre hivatkozással egyaránt benyújtható volt. Eljárási jogszabálysértés esetén azonban csak akkor, ha az olyan súlyú, hogy az érdemi döntést is befolyásolta.

Szemben a korábbi rendelkezéssel, az új törvény *kizárólag az ügy érdemi elbírálására kiható jogszabálysértést* ismeri el a felülvizsgálat indokaként. A törvény segítséget nyújt a bírácoknak annak eldöntésében, hogy mi tekinthető az ügy érdemére kiható jogszabálysértésnek. A (3) bekezdés ugyanis külön nevesíti, mikor nem tekinthető az ügy érdemi elbírálására kihatónak a jogszabálysértés. Így különösen a határozatnak a kamatfizetésre, a perköltség összegére vagy viselésére vonatkozó, a meg nem fizetett illeték vagy az állam által előlegezett költség megfizetésére kötelező, vagy a teljesítési határidőre, a részletfizetés engedélyezésére vonatkozó rész illetve az ítélet indokolását érintő jogszabálysértés nem tekinthető érdeminek, vagyis erre felülvizsgálati kérelem nem alapítható. A törvényszövegnek a „különösen” szóhasználatából kitűnik, hogy a felsorolás csak példálózó, a legtipikusabb esetekre terjed ki. Ugyancsak lehet törvényt sértő például az ítéletnek a fellebbezési jogra vonatkozó tájékoztató vagy az előzetes végrehajthatóságot tartalmazó része is, de ezekben az esetekben sincs helye felülvizsgálatnak.²⁴

²² KISS DAISY: Szűkebb lesz a felülvizsgálat. *Napi jogász*, 2002/1. szám.

²³ KISS DAISY: i. m.

²⁴ A Csongrád megyei Bíróság állásfoglalása.

A törvényi rendelkezés csak azt tiltja, hogy kizárólag ezeket a kérdéseket érintően felülvizsgálatra kerülhessen sor. Ha azonban egy jogerős határozat ellen a Pp. 270. § (1)–(2) bekezdései szerint felülvizsgálatnak van helye, akkor a felülvizsgálat során a Pp. 270. § (3) bekezdésében felsorolt kérdéseket érintő jogszabálysértések is orvosolhatóak. A felülvizsgálati eljárás lefolytatása során ugyanis – természetesen csak a felülvizsgálati kérelem és a csatlakozó felülvizsgálati kérelem keretei között – valamennyi és nem csak a felülvizsgálati eljárás elrendelését megalapozó elvi jogkérdéshez kapcsolódó jogszabálysértést orvosolni kell.²⁵ Természetesen a bírói gyakorlattal összhangban az említett rendelkezés nem zárja ki azt a lehetőséget, hogy a fél felülvizsgálati kérelemmel éljen a felsorolt tárgyú ügyekben is, de csak akkor, ha az a per fő tárgya (pl. a fél a már teljesített követelése kamatainak megfizetésére indít pert).²⁶

– *Második feltétel a jogszabálysértés tényének megállapítása mellett, hogy fennálljanak a törvényben előírt felülvizsgálati okok.*

A törvény a Pp. 270. §-át módosítva lényegében három okból ad lehetőséget a felülvizsgálatra, hangsúlyozva mindhárom esetben előfeltételként az ügy érdemére kiható jogszabálysértést [270. § (2) bek. a) pont, ba) pont, bb) pont].

- A (2) bekezdés a) pontja szerint a felülvizsgálati kérelem akkor terjeszthető elő, *ha a határozat eltér a Legfelsőbb Bíróság jogegységi határozatától.* A jogegységi határozattól eltérő jogerős határozat fogalmilag jogszabálysértő, mert a jogegységi határozat a bíróságokra kötelező [Alkotmány 47. § (2) bekezdés], így csak az vizsgálható, hogy a jogszabálysértés kihatott-e az ügy érdemi elbírálására.²⁷
- A (2) bekezdés b) pontja alatti esetekben a felülvizsgálatra alapot adó *ok a joggyakorlat egységének, továbbfejlesztésének az igénye,* amelyet az tesz szükségessé, hogy

– *ba) a határozattal kapcsolatban olyan elvi jelentőségű jogkérdés merül fel, amelyben a Legfelsőbb Bíróság még nem hozott elvi határozatot,* vagy

– *bβ) a korábban meghozott – elvi jelentőségű jogkérdést eldöntő, egyébként nem kötelező – elvi határozatától a felülvizsgáltni kért határozat eltér.* Ez esetben, ha a Legfelsőbb Bíróság a később született határozatban foglaltakkal ért egyet, indokolt a jogegységi eljárás lefolytatása is a jogerős határozatok közötti ellentmondás feloldása érdekében.²⁸

Ez utóbbi két esetben az iránymutató döntés alatt a Legfelsőbb Bíróság határozatainak hivatalos gyűjteményében közzétett döntést kell érteni. Az itt közzétett elvi határozattal azonos megítélés alá esnek az ítékezés elvi irányításának a Bsz. hatályba lépése előtti eszközei: az irányelv, az elvi döntés és a kollégiumi állásfoglalás [2001. évi CV. törvény 20. § (9) bekezdés]. Felülvizsgálatra alapot adó ok tehát az is, ha a jogerős határozat ezekkel ellentétes.²⁹

²⁵ LB. közös állásfoglalása, i. m.

²⁶ Részletes indokolás a törvény 9. §-ához.

²⁷ LB. közös állásfoglalása, i. m.

²⁸ A tv. részletes indokolása.

²⁹ LB. állásfoglalása, i. m.

4. A felülvizsgálat kizárása. Pp. 271. §

A felülvizsgálat kizártságára vonatkozó korábbi jogi szabályozás kettős volt. Egyrészt annak egyes eseteit maga a Pp. nevesítette, másrészt pedig külön törvény is tartalmazhatott e tárgyú szabályt, melyre a 271. § korábbi (1) bekezdés e) pontja utalt. A 2001. évi CV. törvény a módosítás során ebben a körben azt az alapelvet tartotta szem előtt, hogy a felülvizsgálati eljárásnak minden ügyre – így az egyesnemperes eljárásokra is – kiterjedő, általános érvényű, és egységes szabályait az eljárási törvényben kell elhelyezni. Ezért az új rendelkezés már utaló szabályt nem nevesít, hanem kimondja, hogy a Pp.-ben szereplő felsorolás taxatív, s a felülvizsgálat kizárásáról szóló rendelkezést a jövőben csak a Pp. tartalmazhat.

Azt tehát, hogy mely érdemi döntés esetében kizárt a felülvizsgálat, csak a Pp. állapíthatja meg. Azt azonban, hogy egyes eljárások tekintetében mi tekinthető érdemi határozatnak, az adott eljárást szabályozó törvény határozza meg. A kizárt esetekben tehát nem lehet felülvizsgálati kérelmet előterjeszteni akkor sem, ha a jogerős határozat vonatkozásában a Pp. 270. §-ában foglalt feltételek fennállnának. Vannak ugyanis olyan élethelyzetek, amelyek esetében a Legfelsőbb Bíróság felülvizsgálati jogkörének megteremtése nagyobb károkat okozna, mint amilyen előnnyel a jogszabályszerű döntés elérése szolgálhat. Ilyen például a felszámolás elrendeléséről hozott jogerős döntés, amely esetében a felülvizsgálat megengedése és a végrehajtás esetleges felfüggesztése esetében a Legfelsőbb Bíróság döntéséig függő jogi helyzet alakulna ki. Ha viszont a végrehajtás tovább folyik, az a helyzet állna elő, hogy mire a legfelsőbb bírósági döntés megszületik az ügyben, a vagyoneértékesítés végbement, tehát az eredeti állapot amúgy sem állítható helyre.³⁰

A Pp. 271. §-ában felsorolt kizárt ügyek köre nagyrészt azonos a megelőzően hatályos rendelkezéssel. Nincs, és a korábbi szabály alapján sem volt helye felülvizsgálatnak az alábbi esetekben:

4.1. *Az első fokon jogerőre emelkedett határozat ellen, kivéve, ha azt a törvény lehetővé teszi [271. § a) pont].*

Ebbe a körbe tartozik az az eset, ha a fellebbezés megengedett ugyan, de nem éltek vele, vagy lemondtak a fellebbezés jogáról. Ha a fél a benyújtott fellebbezését visszavonta, vagy a fellebbezését elutasították, szintén úgy kell tekinteni, hogy a fél nem élt fellebbezési jogával.

Az első fokon jogerőre emelkedett ítélet ellen azonban törvény kivételesen megengedheti a felülvizsgálat jogát. Így megengedett a felülvizsgálati kérelem a közigazgatási perben, ha az ítélet ellen a Pp. 340. §-a értelmében fellebbezésnek nincs helye [Pp. 340/A. § (1)].

Sajátosan alakult a felülvizsgálat lehetőségének szabályozása a Fővárosi Bíróságnak iparjogvédelmi ügyekben hozott határozata esetén. A korábbi szabályozás szerint a bíróság által hozott döntés ellen fellebbezésnek nem volt helye, de az első fokon jogerőre emelkedett határozat ellen a felülvizsgálat megengedett volt. E szabályozás nem állt összhangban a közigazgatási határozatok felülvizsgálatára vonatkozó jogi szabályozással. A Pp.-nek a közigazgatási pereket szabályozó 340. § (2) bekezdése szerint a bíróság

³⁰ A törvény 10. §-ához fűzött részletes indokolás.

által hozott döntés ellen fellebbezésnek van helye, ha a közigazgatási pert olyan határozat bírósági felülvizsgálata iránt indították, amelyet az egész országra kiterjedő illetékeségű szervezet hozott egyfokú eljárásban és emellett a bíróságnak joga van a határozat megváltoztatására. A Magyar Szabadalmi Hivatal közigazgatási szerv, amely lényegében közigazgatási határozatot hoz. Bár részben eltérő eljárási szabályok érvényesülnek, mindenképpen indokolt, hogy a bírósági jogorvoslati rend egységes legyen. Miután a Magyar Szabadalmi Hivatal által hozott határozat megfelel a Pp. 340. § (2) bekezdésében foglalt követelményeknek, ennek a törvény akkor tesz eleget, ha ezekben az ügyekben is biztosítja a fellebbezés jogát. Ezért a 2001. évi CV. törvény a találmányok szabadalmi oltalmáról, valamint a védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló törvények ide vonatkozó szabályait hatályon kívül helyezte, és egyúttal megteremtette a fellebbezés lehetőségét a Fővárosi Bíróság e tárgyban hozott végzése ellen. Így a *felülvizsgálat lehetőségére és feltételeire* ettől kezdődően az új általános szabályok az irányadók.³¹

Az első fokon jogerőre emelkedett határozatok közül a korábbi szabályozás a *választottbírói ítélet érvénytelenítésére irányuló perben* is megengedte a felülvizsgálatot. Ezt az esetet a törvényjavaslat megszünteti azzal, hogy a záró rendelkezések között hatályon kívül helyezi a választottbírói ítélet érvénytelenítése körében az első fokon jogerőre emelkedett ítélet elleni felülvizsgálati kérelem megengedésére vonatkozó rendelkezést (2001. évi CV. tv 17. §).

Összességében tehát azt kell megállapítanunk, hogy a módosítások után egyedül a közigazgatási perekben első fokon jogerőre emelkedett ítélet esetében áll be a törvény kivételesen megengedő szabálya.

4.2. Változatlanul nincs helye felülvizsgálatnak, ha a fél fellebbezési jogával nem élt, és a másik fél fellebbezése alapján a másodfokú bíróság az első fokú határozatot helyben hagyta [271. § b) pont].

Önálló fellebbezés hiányában is mód van ugyanakkor a felülvizsgálatra olyan esetben, amikor az ellenfél fellebbezésének eredményeként, vagy a Pp. 247. §-ának (1) bekezdésében megengedett keresetmódosítás folytán a félre terhesebb döntés született (BH. 1995. 47.), továbbá, ha a fél csatlakozó fellebbezéssel él.

4.3. Továbbra sincs felülvizsgálatnak helye *egyes személyállapokra vonatkozó ítéletek esetén*:

- a házasságot érvénytelenítő vagy felbontó ítélet ellen az érvénytelenítés vagy felbontás kérdésében,
- az apaság vélelmét megdöntő ítélet ellen akkor, ha a vélelem megdöntését követően a gyermek apjának az apaság utólagos elismerése, vagy az apaság bírói megállapítása, vagy az anya utólagos házassággötése folytán már más személyt kell tekinteni [271. § c)-d) pontja].

E személyállapokra vonatkozó perekben a fél családi állapotát, származását érintő ügyekben kiemelkedően fontos a határozatok jogerejéhez fűződő érdek, ezért itt kizárt mind a perújítás, mind a felülvizsgálat igénybevétele.

³¹ Részletes indokolás a 16–19. §-okhoz.

4.4. A régi szabályok szerint nincs helye felülvizsgálatnak, ha a határozatot a Legfelsőbb Bíróság felülvizsgálati eljárásban hozta [a módosított 271. § k) pontja]. Vagyis kizárt az ismételt felülvizsgálat.

4.5. Korábban több esetben más jogszabály zárta ki a felülvizsgálat lehetőségét, ezek közül néhány eset bekerült a Pp. most tárgyalandó új rendelkezésébe, néhányat pedig a felülvizsgálat megengedésének szándékával – a záró rendelkezések között – az új törvény hatályon kívül helyezett.

– a helyi önkormányzatok adósságrendezési eljárásáról szóló törvényben szabályozott felülvizsgálatot kizáró rendelkezést a módosítás a Pp. 271. § új e) pontjában helyezte el.

– a felszámolást elrendelő, illetve a felszámolási eljárás befejezéséről hozott végzés elleni felülvizsgálatot kizáró szabály a csőd eljárásról, a felszámolási eljárásról és a végelszámolásról szóló 1991. évi XLIX. törvény rendelkezései közül került át a Pp. 271. § f) pontjába.

– a cég törlését elrendelő végzés elleni felülvizsgálatot kizáró szabályt korábban a cégnyilvántartásról, a cégnyilvánosságról és a bírósági cégeljárásról szóló, 1997-ben született törvény tartalmazta, innen került át a Pp. 271. § g) pontjába.

A módosítás a korábbiaktól eltérően a felülvizsgálat kizárásának új eseteit is szabályozza. Így nincs helye felülvizsgálatnak 2002. január 1-től

– a gyülekezési jog gyakorlása tárgyában hozott határozat bírósági felülvizsgálata során hozott végzés ellen [Pp. 271. § h) pont]. A bíróság e tárgyú határozata ellen egyébként a rendes jogorvoslat lehetősége is kizárt [1989. évi III. tv 9. § (2)].

– a választási eljárásban hozott bírósági határozat ellen [Pp. 271. § i) pont],

– az egészséget jóváhagyó végzés ellen [Pp. 271. § j) pont].

Az egyezséget jóváhagyó végzés elleni felülvizsgálat kizárása a korábbi szabályozással ellentétes új elem. A 2002. évet megelőző szabályozás szerint az ilyen határozat ellen, amely ítélet hatályú határozat, volt helye felülvizsgálatnak. A törvényjavaslat szakmai előkészítése során az volt az egységes szakmai álláspont, hogy ezek a határozatok ne kerüljenek be a felülvizsgálható határozatok körébe.³²

A Pp. 235. § (4) bekezdése 2003. január 1. napjától hatályosan egy további kizáró okot határoz meg, de ezen ok is magában a Pp.-ben szerepel, így megfelel a Pp. 271. §-ában foglalt új szabályozásnak. Ennek értelmében olyan esetben, amikor a megyei bíróság első fokon hozott határozata elleni fellebbezést – a felek közös kérelme, és a törvényben meghatározott további feltételek megléte esetén – közvetlenül a Legfelsőbb Bíróság bírálja el („ugró” vagy közvetlen fellebbezés), a Legfelsőbb Bíróság e tárgyban hozott határozata ellen ugyancsak kizárt a felülvizsgálat lehetősége.

Elmaradt a kizáró rendelkezések sorából viszont az eddig értékhatárhoz kötött tilalom, miszerint nem volt helye felülvizsgálatnak olyan vagyoni jogi ügyben, ahol a felülvizsgálati kérelemben vitatott érték az ötszázezer forintot nem haladja meg. Az értékhatárhoz kötésnek – egyes vélemények szerint – nem is lenne értelme olyan jogorvoslati koncepcióban, amely az egyedi jogsértések orvoslását nem teszi lehetővé.³³

³² Részletes indokolás a 10. §-hoz.

³³ KISS DAISY: i. m.

Egy kis kitérő – a felülvizsgálat engedélyezése és a perérték

A felülvizsgálatra vonatkozó eredeti – 1998 előtti – szabályok alapján a perben hozott jogerős ítélet ellen bármely esetben alanyi jogon helye volt felülvizsgálatnak jogszabálysértés esetén. A beérkező nagy számú felülvizsgálati kérelem azonban – mint azt már korábban kifejtettük – rendkívül nagy nehézségek elé állította a Legfelsőbb Bíróságot. Ezért annak érdekében, hogy a Legfelsőbb Bíróság elláthassa a jogegységesítési funkcióját, világossá vált, hogy az ügyek feljutása elé korlátokat kell állítani.

Az 1997. évi LXXII. törvény a felülvizsgálati kérelem előterjeszhetőségét értékhatárhoz kötéssel korlátozta, és a Legfelsőbb Bíróság engedélyéhez kötötte. Az engedélyezési eljárást akkor kellett lefolytatni, ha a felülvizsgálati kérelemben vitatott összeg a 200.000 forintot nem haladta meg. A kérelem alapján a Legfelsőbb Bíróság az engedélyt csak akkor adhatta meg, ha a határozat jogkérdésben a Legfelsőbb Bíróság határozatától eltért, vagy ha az adott jogkérdésben a Legfelsőbb Bíróság még nem határozott. Az engedélyezés iránti kérelmet a félnek a felülvizsgálati kérelem benyújtásával egyidejűleg kellett előterjesztenie. Csakúgy, mint a felülvizsgálati kérelem esetében, ennél a kérelemnél is kötelező volt a jogi képviselet.

Ezt az engedélyezéssel megoldást számos ország alkalmazza. Az USA-ban a Supreme Court mérlegelésétől függ, hogy befogadja-e az ügyet (petition for certiorari), ehhez a 9 bíróból 4-nek kell erre voksolnia. Angliában a House of Lords-hoz fordulás-hoz bizonyos esetekben (pl. 5000 font alatti szerződéses és kártérítési viták) engedély (leave to appeal) szükséges. Az engedélyt a fellebbviteli bíróság (Court of Appeal), illetve a House of Lords (Appeal Committee) adhatja meg. Németországban az Oberlandesgericht (a szövetségi tagállamok felsőbíróságai mint másodfokú bíróságok) döntései ellen engedett meg a felülvizsgálat. Ennek részletes szabályairól, és az engedélyezési rendszerről, illetve feltételeinek változásáról a fentiekben már szóltam. Összefoglalóan megállapítható, hogy a Legfelsőbb Bíróság elé kerülő ügyek megszürése eredetileg common law intézmény, alapvető összefüggést mutat a bíróságok jogalkotó szerepével, míg a kontinentális jogok a legfelső bíróságok tehermentesítése érdekében vezették be. Az alkalmazott megoldások közül jobban kiméli a Legfelsőbb Bíróságot az, ha az alsóbb bíróság dönt az engedélyezés felől, ezt viszont célszerű a Legfelsőbb Bíróság kontrollja alá vetni.³⁴ Ez a megoldás valósult meg a német perrendtartásban.

Az engedélyezéssel szűrőrendszer mellett általános megoldás az is, hogy bizonyos ügyérték alatt egyáltalán nem lehet a legfőbb bírói fórumhoz fordulni. Ez történt nálunk is, amikor röpké két év elteltével az 1999. évi CX. törvény 2000. január 1. napjától kezdődő hatállyal a fentebb ismertetett korábbi rendelkezést lényegesen módosította. Ezen új törvény a Legfelsőbb Bíróság javaslatára a gyakran indokolatlanul bonyolultnak és nehézkesnek mutató engedélyezési eljárás helyett egyszerűbb felülvizsgálati rendet vezetett be az ügyek ésszerű határidőn belüli befejezésének érdekében. Egyrészt tehát megszüntette a felülvizsgálati kérelem engedélyezésének jogintézményét, másrészt pedig kizárta a felülvizsgálatot azokban a vagyoni jogi perekben, amelyekben a felülvizsgálati kérelem perértéke az 500.000 Ft-ot nem haladta meg.

A régi és az új rendelkezéseket egybevetve azok nemcsak abban tértek el, hogy az értékhatár összege 200.000 Ft-ról 500.000 Ft-ra módosult, hanem abban is, hogy ezt az értéket milyen alapon kell számítani, mely pertípusokban alkalmazhatóak, és az értékha-

³⁴ WALLACHER LAJOS: i. m.

tárhoz milyen jogkövetkezmény társul. Az értékhatárt a módosított rendelkezés már a felülvizsgálati kérelem perértékéhez kötötte, szemben a korábbi rendelkezés bonyolult számítási módjával. Az újabb rendelkezés szabálya csak vagyoni jogi perekre terjedt ki, míg a megelőző rendelkezés kizárólag a vitatott perértéket nevesítette, így annak alkalmazására elvileg minden pertípusban (a közigazgatási és munkaügyi perek kivételével) sor kerülhetett.

A felülvizsgálati eljárás új koncepciójával összeegyeztethetetlen, hogy a felülvizsgálat lehetőségét, vagy az arra irányadó eljárási szabályokat a törvény a felülvizsgálati kérelem perértékétől függően határozza meg. A 2001. évi CV. törvény ezért nem tartotta fenn a § megelőzően hatályos perértéktől függő kizáró szabályt megállapító (3) bekezdésének rendelkezéseit.

5. A felülvizsgálati kérelem benyújtása és tartalma. Pp. 272. § (1)–(4) bekezdés

A felülvizsgálati kérelem *benyújtására* vonatkozó szabályok nem változtak, azt továbbra is az első fokú határozatot hozó bíróságnál kell benyújtani a megtámadott határozat közlésétől számított 60 napon belül írásban, kettővel több példányban, mint ahány fél a perben érdekelt. Ha az ügyben korábban nem volt jogi képviselője a kérelmező félnek, csatolni kell a jogi képviselő meghatalmazását is, miután a Legfelsőbb Bíróság előtti eljárásokban kötelező a jogi képviselő (Pp. 73/A. §). A kérelem benyújtására megállapított határidő elmulasztása esetén igazolásnak van helye az elmulasztott határidő utolsó napjától számított 30 napon belül. Ez a határidő objektív, jogvesztő jellegű, az igazolási kérelmet pedig közvetlenül a Legfelsőbb Bíróság bírálja el [Pp. 275/B. §., Pp. 109. § (1) bek.]. Ha a fél a felülvizsgálati kérelmet a fenti szabály ellenére közvetlenül a Legfelsőbb Bíróságnak címzi, úgy beadványát a bíróság nevére visszaküldi. Ha ezt követően a visszaadott felülvizsgálati kérelem szabályos előterjesztésére már csak 60 napon túl kerül sor, a Legfelsőbb Bíróság az ilyenkor beadott igazolási kérelmet elutasítja. Álláspontja szerint ugyanis nem alapozza meg a felülvizsgálati kérelem előterjesztésére előírt 60 napos határidő elmulasztásának vétlenségét az, ha a késelem annak következménye, hogy a jogi képviselővel eljáró fél a kérelmet nem az első fokú határozatot hozó bíróságnál nyújtotta be.³⁵

A Pp. 272. (2) bekezdésének rendelkezései a felülvizsgálati kérelemre vonatkozó általános tartalmi követelményeket, illetve az előterjesztő fél rendelkezési jogával kapcsolatos szabályokat tartalmazzák.

A felülvizsgálati kérelem *tartalmi kellékei*:

- meg kell jelölni a felülvizsgálni kért határozatot,
- elő kell adni, hogy a fél a határozat megváltoztatását mennyiben és milyen okból kívánja,
- meg kell jelölni azokat a tényeket is, amelyek a 270. §-ban meghatározott feltételek fennállását megalapozzák.

Ez utóbbi tartalmi elem újként került be a szabályozásba. A Legfelsőbb Bíróság már fentebb hivatkozott közös állásfoglalásának 5. pontja szerint a felülvizsgálati kérelem akkor felel meg ennek a törvényi követelménynek, ha pontosan és szabatosan (a jogsza-

³⁵ BH. 1997. 437.

bály, illetve a jogszabályhely konkrét megjelölésével) tartalmazza azt, hogy a kérelmező miért tartja a jogerős határozatot jogszabálysértőnek, a jogszabálysértés miatt és megnyílni hatott ki az ügy érdemi elbírálására, valamint hogy a felülvizsgálati kérelmet a Pp. 270. §-ának (2) bekezdése mely fordulatára kívánja a kérelmező alapítani. Ez utóbbtól függően a felülvizsgálati kérelemben:

- meg kell jelölni azt a jogegységi határozatot, amelytől a támadott határozat eltér [a) pont], vagy
- meg kell határozni azt az elvi jelentőségű jogkérdést, amelyben a kérelmező szerint a Legfelsőbb Bíróság még nem hozott közzétett elvi határozatot (irányelvet, elvi döntést, állásfoglalást) [ba) pont], vagy
- meg kell határozni azt az elvi jelentőségű jogkérdést, amelyet a támadott határozat a Legfelsőbb Bíróság iránymutatásától eltérően döntött el, konkrétan megjelölve azt az elvi határozatot (irányelvet, elvi döntést, állásfoglalást) amellyel a támadott határozat ellentétes [bb) pont].

A felülvizsgálati kérelmet nem lehet megváltoztatni, de a kérelem mindaddig visszavonható, míg a Legfelsőbb Bíróság tanácsa nem hozta meg határozatát. Ez utóbbira vonatkozó rendelkezéseket lényegében azonos tartalommal a korábbi szabályozás is tartalmazta.

6. *A felülvizsgálati kérelem előzetes megvizsgálása, az előkészítő eljárás Pp. 273. §*

Konceptcionális változást jelent az új szabályozásban, hogy a felülvizsgálati kérelem tartalmi megvizsgálását a Legfelsőbb Bíróság nem tanácsban végzi a jövőben. A korábbi szabályok szerint, ha az előkészítés során formai hiba állt fenn (pl. nem fizették meg az illetéket, vagy hiányzott a jogi képviselő), a tanács elnöke, a tartalmi kérdésekről pedig, hogy a jogszabálysértésre történő hivatkozás helytálló-e, a Legfelsőbb Bíróság tanácsa döntött.

A új szabályozás alapján *mind a formai hibák kiküszöbölését, mind pedig az előzetes tartalmi vizsgálatot a Legfelsőbb Bíróság hivatásos bírója, mint egyesbíró végzi el.* Az egyesbíró nem külön erre a feladatra kijelölt bíró, hanem akár az ügy elbírálására illetékes legfelsőbb bírósági tanács bírója is lehet, aki később az ügy előadó bírójává válhat. Az új rendszerben tehát az előzetes vizsgálatot a bírák egyesbíróként, önálló felelősséggel folytatják le, ami az ügyintézés gyorsítását, valamint a bírói tanács tehermentesítését is szolgálhatja. A tanács már csak olyan ügyben ül össze, amelyben az előzetes vizsgálatot lefolytató bíró úgy ítélte meg, hogy a felülvizsgálati ok fennáll.

A felülvizsgálati ügyek kiosztása – az előre megállapított és közzétett ügyelosztási rendnek megfelelően – tanácsokra történik. A felülvizsgálati kérelem előzetes megvizsgálását végző egyesbíró az illetékes tanács elnöke jelöli ki. Így tehát, ha az egyesbíró az előzetes vizsgálatot követően elrendeli a felülvizsgálati eljárás lefolytatását, azt az a tanács fogja végezni, amelynek az egyesbíró is tagja.³⁶

A Pp. 273. § (1) bekezdése szerint ha a felülvizsgálati kérelem előterjesztésére előírt jogszabályi feltételek nem állnak fenn, a bíró a felülvizsgálati kérelmet elutasítja.

Hivataltól el kell utasítani a felülvizsgálati kérelmet:

³⁶ LB állásfoglalásának 7. pontja.

- a) A Pp. 271. §-ában felsorolt esetekben (kizárt felülvizsgálat), továbbá a 270. § (3) bekezdése szerinti esetekben (nem érdemre vonatkozó jogszabálysértés), valamint a Pp. 235. §-ának (4) bekezdése (közvetlen fellebbezés) szerinti esetekben. Ekkor ugyanis nincs helye felülvizsgálatnak.
- b) A Pp. 273. §-ának (2) bekezdése a) és b) pontja szerint,
 - ha a kérelem előterjesztője a megadott lakóhelyéről (székhelyéről) nem idézhető, illetve onnan ismeretlen helyre költözött, vagy
 - a jogi képviselétéről felhívás ellenére nem gondoskodik, és pártfogó ügyvéd ki rendelését sem kéri, illetve kérheti.

Ezen okok későbbi felmerülése esetén is a Legfelsőbb Bíróság a kérelmet az eljárás bármely szakaszában hivatalból elutasítja [274. § (7) bek.].

- a) Hivatalból kell elutasítani azt a felülvizsgálati kérelmet is, amely perben hozott jogerős végzés vagy nemperes eljárásban, de nem az ügy érdemében hozott jogerős végzés ellen irányul.
- b) Ugyancsak hivatalból kell elutasítani a kérelmet akkor, ha az elkésett (és igazolási kérelmet nem terjesztettek elő, illetve az alaptalannak bizonyult), nem arra jogosulttól származik, továbbá ha annak előterjesztője nem tett eleget a hiánypótlási felhívásban foglaltaknak. (Ez utóbbi esetekben a hivatalbóli elutasítás jogalapja a Pp. 275/B §-ának értelmében alkalmazandó 237. §)

A felülvizsgálati kérelem említett okokból érdemi vizsgálat nélkül történő hivatalbóli elutasítása esetén az eljárás illetékmentes.

Nem tartja fenn az új törvény azt a korábbi rendelkezését, amely az előterjesztő jogi képviselővel szemben pénzbírság kiszabására adott lehetőséget abban az esetben, ha az elutasításra azért került sor, mert a kérelem a törvény által kizárt volt, vagy azt arra nem jogosult terjesztette elő.

Az egyesbíró feladata annak előzetes vizsgálata is, hogy a felülvizsgálati kérelem *tartalmilag megfelel-e a Pp. 272. §-a (2) bekezdésének* második mondatában foglaltaknak. Ha az egyesbíró azt állapítja meg, hogy a kérelem alkalmatlan arra, hogy azt felülvizsgálati kérelemnek lehessen tekinteni, mert a kérelmező nem jelölte meg azokat a tényeket, amelyek a Pp. 270. §-ában meghatározott feltételek fennállását megalapozzák, *hiánypótlási felhívás nélkül hivatalból elutasíthatja* a kérelmet. Ebben az esetben ugyanis a felülvizsgálati kérelem olyan lényeges tartalmi hiányosságban szenved, amely utólag már nem pótolható, tekintettel arra, hogy a felülvizsgálati kérelmet utóbb már nem lehet megváltoztatni [Pp. 272. § (2) bek.], s így tartalmi kérdésben azt kiegészíteni sem lehet. Hiánypótlásra elsősorban csak formai hiányosságok esetén kerülhet sor (pl. illetékhiány, jogi képviselő hiánya, ügyvédi meghatalmazás hiánya stb.). Fenti elutasítás esetén is az eljárás illetékmentes.³⁷

Véleményem szerint, abban az esetben, ha a jogi képviselő alaki szempontból nyújtja be hiányosan a felülvizsgálati kérelmet (elmulasztja az eljárási illeték megfizetésére vonatkozó kötelezettség teljesítését, vagy nem csatolja a meghatalmazását), akkor a Pp. 124. § (2) bekezdésének analógiájára az egyesbíró szintén hiánypótlási felhívás nélkül élhetne az elutasítás jogával.

Az új törvény az előzetes bírói vizsgálatra törvényi határidőt állapít meg. *Az előzetes eljárás határideje a felülvizsgálati kérelemnek a Legfelsőbb Bírósághoz való érkezésétől*

³⁷ LB állásfoglalása, 6. pont.

számított 60 nap. Ez a határidő esetleges hiánypótlás esetén hosszabbodik meg az annak teljesítésére engedélyezett határidővel, de legfeljebb 15 nappal [Pp. 273. § (4) bek.]. Az előírt hatvan napos ügyintézési határidőt 2003. július 1. napjától kell alkalmazni [2002. évi XXII. tv. 8. §-ának (6) bekezdése], vagyis e határidő csak az ezt követően felérkezett felülvizsgálati kérelmek elintézése során köti az egyesbíró. A felülvizsgálati ügyek intézése továbbra is az eredeti érkezési sorrendnek megfelelően történik a felhalmozódott ügyhátralék miatt, viszont a már egyesbírói elbírálásra tartozó – 2002. évben érkező – ügyekben az egyesbíró az érkezést követően soron kívül megvizsgálja a kérelmet abból a szempontból, hogy nincs-e helye hivatalbóli elutasításnak, illetve nincs-e szükség hiánypótlási felhívás kibocsátására. Soron kívül dönt – a fél kérelmére – a végrehajtás felfüggesztéséről és a földhivatal értesítéséről is, a kérelem tartalmi megvizsgálására azonban már csak az érkezési sorrendnek megfelelően fog sor kerülni.³⁸

Ha a kérelmező megjelölte azokat a tényeket, amelyek szerinte megalapozzák a törvényben megjelölt valamelyik felülvizsgálati ok fennállását, az egyesbíró azonban azt állapítja meg, hogy az előírt jogszabályi feltételek mégsem állnak fenn, a felülvizsgálati kérelmet *indokolt végzéssel elutasítja* [273. § (5) bekezdés]. A végzés indokolásának csak azt kell tartalmaznia, hogy a kérelemben hivatkozott felülvizsgálati ok fennállta miért nem volt megállapítható. A felülvizsgálati kérelem tartalmi megvizsgálását követő egyesbírói elutasítás az Itv. hatályos rendelkezései szerint nem jár illetékedezményvel. A Legfelsőbb Bíróság véleménye szerint azonban indokolt lehet az Itv. olyan módosítása, amely erre az esetre tételes vagy mérsékelt illetéket állapítana meg.³⁹

Ha az előzetes eljárás eredményeként a bíró azt állapítja meg, hogy a felülvizsgálati kérelemnek helye van, akkor – *indokolást nem tartalmazó végzéssel* – *elrendeli a felülvizsgálati eljárás lefolytatását* [275. § (6)–(7) bek.].

Ezzel egyidejűleg erről *értesíti a kérelem előterjesztőjét*, és előkészíti az ügyet, vagyis az érdemi elbírálást megelőző intézkedések is az előkészítő bíró hatáskörébe tartoznak. Az elrendeléssel egyidejűleg *gondoskodik az eljárás közzétételéről is*. Ezzel a jogalkotó azt kívánta biztosítani, hogy a közvélemény kapjon tájékoztatást arról, hogy milyen fontos elvi kérdésekkel fog a közeljövőben a Legfelsőbb Bíróság foglalkozni.

A közzétételre két helyen kerül sor, egyrészt a Legfelsőbb Bíróság határozatainak hivatalos gyűjteményében, másrészt pedig a világhálón, vagyis az Interneten is közzé kell tenni a felülvizsgálati eljárás szempontjából jelentős tényeket. A közzététel az ügy tárgyának megjelölésével, a felülvizsgálati kérelemben felvetett jogkérdés lényegének ismertetésével, valamint az előterjesztő jogi képviselőjének adatai (neve, irodájának székhelye) közlésével történik. A törvényjavaslat indokolása egyértelművé teszi, hogy a Legfelsőbb Bíróság hivatalos gyűjteménye nem azonos fórum a „Bírósági Határozatok” nevű folyóirattal. Az előbbi a Legfelsőbb Bíróság hivatalos lapja, amely jelenleg évi 2 alkalommal jelenik csak meg, szükséges lesz tehát e lap megjelenésének sűrítése. Részben ez a tény, részben pedig a mielőbbi és széleskörű tájékoztatás igénye indokolta, hogy a törvény emellett a világhálón történő közzétételt is előírja.

A Pp. 273. § (5) bekezdése értelmében *az eljáró bíró határozatai ellen jogorvoslatnak nincs helye*. Mind a kérelem hivatalbóli elutasításáról, mind a felülvizsgálati eljárás lefolytatásának elrendeléséről tehát az egyesbíró fellebbezéssel nem támadható végzés-dönt.

³⁸ LB állásfoglalásának 8. pontja.

³⁹ LB állásfoglalásának 9. pontja.

7. Az elrendelt felülvizsgálati eljárás lefolytatása

Ha az egyesbíró a felülvizsgálati eljárás lefolytatását – indokolást nem tartalmazó végzéssel – elrendeli, a továbbiakban a felülvizsgálati eljárás során a Legfelsőbb Bíróság három hivatásos bíróból álló tanácsban jár el. Új szabály, hogy az érdemi döntés meghozatalára is a módosítás törvényi határidőt ír elő. A Legfelsőbb Bíróság *a felülvizsgálat elrendelésétől számított 6 hónapon belül köteles az ügy érdemében dönteni* [Pp. 273. § (8) bek.]. Ezt az ügyintézési határidőt is azonban – mint az említett 60 napos határidőt is – csak a 2003. július 1. napja után érkezett felülvizsgálati kérelmek tekintetében kell alkalmazni. A törvényjavaslat tehát a felülvizsgálati eljárások rendjét koncepcionálisan megváltoztatja, az ügyintézési határidőket illetően azonban kellő felkészülési időt biztosít a Legfelsőbb Bíróság részére. Ezalatt azáltal, hogy az új szabályok alapján feltehetőleg kevesebb ügy fog érkezni, mód lesz a felgyülemlett hátralék feldolgozására. E hat hónapos határidőbe azonban nem számít be a Pp. 275. § (5) bekezdése alapján elrendelt eljárás felfüggesztésének időtartama.

A Pp. 274. §-ának (1)–(6) bekezdései változatlanok maradtak. Fő szabály szerint a Legfelsőbb Bíróság a kérelmet *tárgyaláson kívül* bírálja el, kivéve, ha a felek bármelyike tárgyalás tartását kéri, de végzés ellen benyújtott felülvizsgálati kérelem esetén tárgyalás tartása nem kérhető. Itt meg kell említenünk, hogy az 1998. január 1-ig hatályban volt eredeti törvényi rendelkezés a felülvizsgálati kérelem tárgyaláson történő elbírálásának alapelvét mondta ki, és ettől eltérést csak akkor engedett, ha a tárgyaláson kívüli elbíráláshoz a felek valamennyien hozzájárultak, vagy a bíróság ilyen irányú felhívására nem nyilatkoztak. Ezen túlmenően maga a Legfelsőbb Bíróság is elrendelhetette a tárgyalás kitézését, ha úgy ítélte meg, hogy szükséges a tárgyaláson történő elbírálás. Az 1998. január 1. napjával hatályba lépett módosítás fordította meg a korábbi főszabályt, az 1999. évi CX. törvény pedig nem tartotta fenn a Legfelsőbb Bíróság mérlegelésén alapuló tárgyalás tartásának lehetőségét sem.

Az ellenfél által benyújtott ellenkérelem, valamint az ítélet ellen esetlegesen benyújtott csatlakozó felülvizsgálati kérelem előterjesztésére a 244. § és a 257. § rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni. A felülvizsgálati tárgyalásra, a tárgyalás menetére a fellebbezési tárgyalás szabályait kell alkalmazni, de a keresetnek a Pp. 247. §-a szerinti megváltoztatására nincs mód.

A módosítás utáni új (7) bekezdés értelmében a felülvizsgálat elrendelését követő eljárásban is sor kerülhet a kérelem hivatalból történő elutasítására, ha az eljárás ezen szakában merül fel, hogy a fél a megadott lakóhelyéről nem idézhető ..., vagy a jogi képviselétől felhívás ellenére nem gondoskodott... [Pp. 273. § (2) bek.].

Míg az 1998 előtti eredeti törvényi szabályozás igen szűk körben, de megengedte a bizonyítást az okiratokra kiterjedően, addig az ezt követő szabályozás szerint - a ma is hatályos rendelkezések értelmében - a felülvizsgálati eljárásban *a bizonyítás teljes körűen kizárt*. Mivel a felülvizsgálat tisztán jogkérdések elbírálására korlátozódik, a Legfelsőbb Bíróság a rendelkezésére álló iratok alapján dönt. Kötve van a felek kérelmeihez, nevezetesen a felülvizsgálati kérelem, a csatlakozó felülvizsgálati kérelem és az ellenkérelem tartalmához. E szabály alól csak két esetben tesz kivételt a törvény, ha *a)* a pert (permegszüntetési okok folytán) tárgyalás alapján megszünteti, illetve *b)* abszolút hatályon kívül helyezési ok áll fenn [Pp. 275. § (1)–(2) bek.].

8. A Legfelsőbb Bíróságnak a felülvizsgálat tárgyában hozható határozatai [Pp. 275. § (3)–(5) bekezdései]

Az új rendelkezések tartalmazzák, hogy az egyes felülvizsgálati okokhoz kapcsolódva a Legfelsőbb Bíróság milyen tartalmú határozatot hozhat. A határozatok körét három csoportba sorolhatjuk.

8.1. Ha a Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálati eljárás lefolytatása alapján azt állapítja meg, hogy a felülvizsgálati kérelemben hivatkozott *felülvizsgálati ok mégsem áll fenn, a jogerős határozatot hatályában fenntartja* [(3) bekezdés].

Ennek értelmében, ha az egyesbíró elrendeli a felülvizsgálati eljárás lefolytatását, a Legfelsőbb Bíróság tanácsa megállapíthatja, hogy a felülvizsgálati ok mégsem áll fenn. A törvény indokolása szerint ez az eset valószínűleg ritkán fog előfordulni, de az új szabályozás ezzel is kifejezésre kívánja juttatni, hogy az érdemi döntést a tanács hozza meg az ügyben, a tanácsot tehát ilyen értelemben nem köti az előkészítést végző egyesbíró határozata. A Legfelsőbb Bíróság állásfoglalása szerint azonban a tanács azt már nem állapíthatja meg, hogy a felülvizsgálati ok hiánya miatt nem lett volna helye a felülvizsgálati eljárás lefolytatása elrendelésének. E tekintetben a tanács már nem bírálhatja felül az egyesbíró döntését, nem utasíthatja el a felülvizsgálati kérelmet, hanem ha az eljárás lefolytatása alapján azt állapítja meg, hogy a felülvizsgálati ok mégsem áll fenn, s a 275. § (3) bekezdése alapján ítélettel vagy végzéssel, attól függően, hogy a felülvizsgáltnál kért határozat mi volt, hatályában fenntartja a jogerős határozatot.⁴⁰

Természetesen más a helyzet akkor, ha az egyesbírói elutasításra nem a fenti tartalmi okból, hanem alaki okból kellett volna, hogy sor kerüljön [(Pp. 273. § (1) bek.]. Ha ugyanis az egyesbíró alaki feltétel hiányában hivatalból elutasítandó kérelem alapján rendelte el az eljárás lefolytatását (pl. elkésett, nem az arra jogosulttól származó vagy törvény által kizárt felülvizsgálati kérelem), nem kerülhet sor a felülvizsgálati kérelem érdemi elbírálására, hanem azt a Legfelsőbb Bíróság tanácsa a Pp. 275/B. §-ának a 250. §-ra történő utalása alapján végzéssel hivatalból elutasítja.

8.2. A hozható érdemi határozatok körében feltehetőleg gyakrabban előforduló esetkör az, amikor a Legfelsőbb Bíróság tanácsa maga is megállapítja a felülvizsgálati ok fennállását [Pp. 275. § (4) bekezdés].

Ha a Legfelsőbb Bíróság tanácsa azt állapítja meg, hogy a felülvizsgálat oka fenn áll, az érdemi döntés attól függ, hogy a megfelelő határozat meghozatalához rendelkezésre állnak-e a szükséges adatok és tények.

- a) *Ha rendelkezésre állnak a döntéshez szükséges adatok és tények, akkor a megtámadott határozat részbeni vagy teljes hatályon kívül helyezése mellett, revíziós jogkörben eljárva, a jogszabályoknak megfelelő, illetve a Legfelsőbb Bíróság korábbi döntésével összhangban álló új határozatot (ítéletet vagy végzést) hoz.*
- b) *Ha nem állnak rendelkezésre, akkor a jogerős határozatot – kasszációs jogkörben eljárva – (egészben vagy részben) végzéssel hatályon kívül helyezi, és az ügyben eljárt első vagy másodfokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasítja.*

⁴⁰ LB állásfoglalása, 10. pont.

8.3. Ha a felülvizsgálatra azért kerül sor, mert a határozat olyan elvi jelentőségű jogkérdést dönt el, amelyre vonatkozóan a Legfelsőbb Bíróság korábban eltérő tartalmú elvi határozatot tett közzé, akkor az eljáró tanácsnak először az eltérő jogi megoldások közötti ellentmondást kell feloldania.⁴¹

- a) Ha egyetért a korábban közzétett elvi határozattal, akkor a fenti pontban foglaltak szerint jár el, vagyis az attól eltérő jogerős ítéletet megváltoztatja vagy az ehhez szükséges tények hiányában a bíróságot új eljárásra utasítja.
- b) Ha a Legfelsőbb Bíróság a jogerős ítéletben foglaltakkal ért egyet, tehát a közzétett elvi határozattól el kíván térni, a felülvizsgálati eljárás felfüggesztése mellett az ügyben jogegységi eljárás lefolytatását kezdeményezi. Ez összhangban áll a bíróságok szervezetéről szóló törvény rendelkezéseivel, miszerint „jogegységi eljárásnak van helye, ha a Legfelsőbb Bíróság valamely tanácsa jogkérdésben el kíván térni a Legfelsőbb Bíróság másik ítélkező tanácsának határozatától” [Bsz. 29. § (1) bek. b) pontja]. A jogegységi eljárás lefolytatásának eredménye értelemszerűen meghatározza a felülvizsgálati ügyben hozandó érdemi döntés tartalmát.

A Pp 275/A. §-ának változatlanul hagyott (3)–(5) bekezdései a jogszabálysértő határozat hatályon kívül helyezése esetén az új eljárás lefolytatására vonatkozó szabályokat foglalják össze. (Az első két bekezdést az alapvető módosító rendelkezések miatt a 2001. évi CV. törvény hatályon kívül helyezte.)

A Pp. 275/B. §-ának értelmében a felülvizsgálati eljárásban a Legfelsőbb Bíróság az általános szabályoknak megfelelően jár el. Alkalmazza e körben mindazokat a rendelkezéseket, amelyek a felülvizsgálatról szóló előírásokkal nem ütköznek és az eljárás rendkívüli perorvoslati jellegével nem ellentétesek. A törvény megfogalmazásával ellentétesen, esetenként alkalmaznia kell a különös eljárás sajátos szabályait is, a fentebb meghatározott keretekben. Például a közigazgatási pereknek, vagy a munkaviszonyból, szövetkezeti tagsági viszonyból származó pereknek a bírák kizárásáról szóló rendelkezéseit.

Összegző, záró gondolatok

Amikor napvilágot látott a felülvizsgálati eljárás koncepcionális újraszabályozásának irányvonala, ez sokakban vegyes érzelmeket és gondolatokat váltott ki. Kétkedve többen a törvényességi óvás ismételt feltámasztásáról beszéltek, s még ma is, amikor a felülvizsgálat megengedéséről beszélünk, sokan a törvényességi óvásra is gondolnak.⁴²

A 9/1992. (I. 30.) AB határozat szerint a törvényességi óvás alkotmányellenességének gyökere az óvás emelésére jogosultak – a Legfelsőbb Bíróság elnöke és a legfőbb ügyész – diszkrécionális jogköre volt. Különösen aggályosnak tartotta az Alkotmánybíróság azt, hogy a Legfelsőbb Bíróság határozata ellen benyújtott törvényességi óvást a Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa bírálta el, amelynek elnöke pedig maga a Legfelsőbb Bíróság elnöke volt. A felülvizsgálat megengedésénél nincs szó a fentiekben kifo-

⁴¹ A törvény 14. §-ához fűzött részletes indokolás.

⁴² UTTÓ GYÖRGY: i. m. *Bírák Lapja*, 2000/1–2. szám.

gásoltakról. A kérelmet csak maguk a peres felek nyújthatják be, azt érdemben a Legfelsőbb Bíróság hármas tanácsa vizsgálja meg, s hozza meg a döntést.

Némi igazsága azért – véleményem szerint is – mégis csak van a kétkedőknek. Az új szabályok szerint ugyanis az ügy előkészítését és a felülvizsgálat megengedését egyesbíró végzi, s ez az „előzetes szűrő” igenis kelthet olyan érzetet, amit a törvényességi óvás emelésének diszkréciónális jogkörénél kifogásoltunk. Az egyesbíró határozata ellen ugyanis, bármilyen irányú legyen az, jogorvoslatnak nincs helye. Megjegyzendő természetesen, hogy megengedés esetén a lefolytatott felülvizsgálati eljárás eredményeként hozható az egyesbíró előzetes megállapításával ellentétes tartalmú döntés is, amennyiben a Legfelsőbb Bíróság tanácsa megállapítja, hogy a kérelemben hivatkozott felülvizsgálati ok mégsem áll fenn, ezért a megtámadott jogerős határozatot hatályában fenntartja [Pp. 275. § (3) bek.]. Abban az esetben azonban, ha a felülvizsgálat megengedését vizsgáló egyesbíró a felülvizsgálati kérelmet tartalmi megvizsgálás után elutasítja, a vitatott jogkérdés nem kerülhet a Legfelsőbb Bíróság tanácsa elé. Hivatkoznom kell itt a fentebb már ismertetett német megoldásra, ahol a felülvizsgálat megengedéséről először a fellebbezést elbíráló bíróság dönt, s ha ez nem engedi meg a felülvizsgálatot, a fél ez ellen panasszal fordulhat a BGH-hoz, amely öt bíróból álló tanácsban csak négyötödös többséggel mondhatja ki, hogy a megengedés feltételei nem állanak fenn. Miután az ilyen döntés jelentős és végleges, fel sem merült, hogy ezt a hatáskört egyesbíró gyakorolja. Úgy hiszem, ez erősen elgondolkodtató körülmény lehetne nálunk is a továbbiakban.

Többször és több helyen megfogalmazódott az az aggály is, hogy a felülvizsgálati lehetőség korlátozásával a Legfelsőbb Bíróság információs bázisa szűkülni fog. A kisperérték bevezetése után is az volt megállapítható, hogy a törvényi szűkítés nem eredményezte a várt mértékben a perorvoslati kérelmek számának a csökkenését. A mérlegelési jogkörben elbírálásra kerülő megengedés sem lesz feltehetően „riasztó” hatású, a peres felek jelentős része véli majd úgy, hogy éppen az ő ügyének van elvi jelentősége. A megengedésről történő döntés előtti vizsgálódás, a szűrés jogi folyamata bőségesen ellátja a bírákat a szükséges információkkal.⁴³

Más aggodó vélemény szerint a törvénynek a Pp. módosítását jelentő rendelkezései a fél kiszolgáltatottságát nem csökkentik, és hatálybalépésüktől nem várható a bírósági munkateher tényleges csökkenése sem. Az ítélezés színvonalában jelentkező problémák megoldására nyilvánvalóan nem elégségesek a jogalkotási eszközök. Ennek ellenére szükség lenne arra, hogy a jogalkalmazók és a jogkövetők számára a jogszabályok – így az eljárási jogszabályok is – megfelelő eszközt adjanak az igényérvényesítés bírósági útjához.⁴⁴

A kilencvenes évek polgári eljárási reformmozgalmai a *hatékonyabb eljárás* igénybevételével próbálják meg a polgári igazságszolgáltatással szemben növekvő társadalmi elégedetlenséget lecsillapítani. A hatékonyság az „egyszerű, gyors, és olcsó” polgári per jelszaván túl a nagyobb bírói szerepvállalást és az igazságos vagy legalábbis pártatlan döntések meghozatalát is jelenti. A hatékonyság mellett az *eljárás korszerűsítése* is az alapvető célkitűzések között szerepel. A *jogharmonizációs törekvések* támogatása, illetve az egyes nemzetközi szerződésekbe foglalt kötelezettségek teljesítése az európai országokban a polgári eljárásjogi reformok egyik fontos mozgatórugója.⁴⁵

⁴³ UTTÓ GYÖRGY: i. m.

⁴⁴ KISS DAISY: i. m.

⁴⁵ KENGYEL MIKLÓS: i. m.

Végül hadd idézzem *Novák István* gondolatait, melyek nemrégiben a Magyar Jog hátsó oldalán jelentek meg: „Polgári perrendtartásunk immár évtizedek óta a megújítás, mi több: a teljesen új kódex létrehozása kívánásának kereszttüzében áll. Sok más egyéb mellett két tényező világosan bizonyítja. Egyik az eredeti törvényszöveg meg-megújuló – ez idő szerint a nyolcadik etapjánál tartó – novellatorozata. A másik az a „fenyegetettség”, amely az európai jogrendbe kapcsolódás ma már aligha letagadható „ante portas” ténye nyomán egyre dörömbölőbben sürgeti a „belépéshez illendő” perrendtartás megalkotását.”⁴⁶

A felülvizsgálati eljárás szabályainak legutóbbi, koncepcionális módosítása – nyugodtan állíthatjuk - tulajdonképpen a felülvizsgálatnak nem a harmadfokú perorvoslati jellegét erősítette meg, hanem olyan *kivételes jogorvoslattá* tette, amely csak a törvényben meghatározott szűk körben engedi meg a jogerő feloldását. Ez a változás talán érzékenyen érinti a jogkereső közönséget, mert úgy érzi, ismét elvesztett egy pernyerési esélyt, szűkre záródott egy eddig nyitva álló kapu. De talán nyerünk is valamit: ismét bizhatunk a jogerő biztonságában, és reménykedhetünk abban, hogy a leeurópaibb megoldást kereső jogalkotók tudják, merre kell haladnunk – a jogharmonizáció „Európa felé mutogat”. Ehhez valóban megvannak a követendő minták, csak helyesen kell megválasztani belőlük a hozzánk leginkább megfelelőt, mind az általános jogbiztonság mind pedig az egyéni jogvédelem érdekeit szem előtt tartó megoldást - természetesen figyelembe véve a hazai igazságszolgáltatás rendszerének kereteit és lehetőségeit. És ez a legnehezebb feladat. Az elkövetkező hónapok, évek tapasztalása után kiderül, mennyit haladtunk előre. S addig még van egy kis idő a további korrekcióra, mert ahogy azt mondani szokták, semmi sem tökéletes, de igyekszünk azzá tenni.

⁴⁶ NOVÁK ISTVÁN: A „kristálygömb” előtt – Jövőt kutató gondolatok egy leendő Pp. árnyékában. *Magyar Jog*, 2002/7. szám. 465. p.

ANIKÓ ZVOLENSZKI JUHÁSZ

CONCEPTUAL CHANGES TO THE REVIEW RULES

(Summary)

The direct reason for writing this study above was generated by the coming into force of the Act CV of 2001 amending several provisions of the Civil Procedural Code and re-regulating the review rules till now on the bases of fundamental conceptual changes.

The author, before elaborating the new rules, shortly surveys the history of the institution of review and refers to the facts and circumstances making necessary to amend the rules of this legal institution in accordance with new points of view.

The author in a separate chapter deals with the stages and the realisation of the reform of the court structure (the administration of justice) required by the overload of the judiciary. Our intention of joining the European Union desires the reshaping of our system of appeals including the review rules in the spirit of the harmonisation of laws. The study, therefore, presents the German solution having served as a model for the Hungarian regulation of civil law even till now and giving the bases of the present amendment.

In the second chapter the author presents and analyses the changed new Hungarian rules which make stricter the prerequisites of submitting a petition for review and by introducing a preliminary filtering procedure speed up the managing of the review cases. Hereby the amendment provided the Supreme Court with the possibility of complying with its constitutional duty of securing the uniform adjudication.

Nyomás és kötés: OFFICINA Press Kft.
6721 Szeged, Vadász u. 2/B 2002-457

A SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KARÁNAK E SOROZATBAN ÚJABBAN MEGJELENT KIADVÁNYAI

Tomus LXI.

In memoriam Nagy Károly egyetemi tanár (1932–2001). (Szeged, 2002.)

Szabó Imre: Előszó 5–6. p.

Fasc. 1. *Balogh* Elemér: Az 1829. évi büntetőtörvény-tervezet szegedi kritikája (Szeged, 2002.) 7–14. p.

Fasc. 2. *Besenyei* Lajos: A jogi személyek hasznélvezete (Szeged, 2002.) 15–21. p.

Fasc. 3. *Blazovich* László: Földesúri városok az Alföldön a 14–16. században (Szeged, 2002.) 23–40. p.

Fasc. 4. *Blutman* László: A nemzetközi jog a magyar bírósági joggyakorlatban (Szeged, 2002.) 41–53. p.

Fasc. 5. *Bobvos* Pál: A földhaszonbérlet, a felesbérlet és a részesművelés szabályozása (Szeged, 2002.) 55–79. p.

Fasc. 6. *Bodnár* László: Az ún. státusztörvény és a nemzetközi jog (Szeged, 2002.) 81–91. p.

Fasc. 7. *Bóka* János: Ahelyi jogorvoslatok kimerítésének néhány problémája a diplomáciai védelem körében (Szeged, 2002.) 93–116. p.

Fasc. 8. *Bruhács* János: Az államok nemzetközi felelősségéről szóló végleges tervezet (Szeged, 2002.) 117–132. p.

Fasc. 9. *Ottó Czúcz*: Die Erweiterung der EU und die Auswirkungen auf das ungarische Sozialschutzsystem (Szeged, 2002.) 133–142. p.

Fasc. 10. *Felföldi* Enikő: A határon túli magyarok oktatási és kulturális kedvezményeinek jogi jellegéről (Szeged, 2002.) 143–173. p.

Fasc. 11. *József Hajdú*: Social security protection of the self-employed persons in Hungary (Szeged, 2002.) 175–200. p.

Fasc. 12. *Herczegh* Géza: A nemzetközi jog „holdudvarában” (Szeged, 2002.) 201–209. p.

Fasc. 13. *Homoki-Nagy* Mária: Szerződésen kívüli károkozásért való felelősség a 18–19. században (Szeged, 2002.) 211–223. p.

Fasc. 14. *Jakab* Éva: Apropó jogharmonizáció: gondolatok az ókori kellékszavatossági modell kapcsán (Szeged, 2002.) 225–237. p.

Fasc. 15. *Józsa* Zoltán: Megtenni vagy megvenni (Szempontok a szolgáltatásszervezés gyakorlatához) (Szeged, 2002.) 239–256. p.

Fasc. 16. *Sándor Kiss*: Reflexions sur la responsabilité et la réparation des dommages causés a l'environnement (Szeged, 2002.) 257–264. p.

Fasc. 17. *Péter Kovács*: Le terrorisme et la responsabilité de l'État: la Société des Nations et l'attentat de Marseille de 1934 (Szeged, 2002.) 265–277. p.

Fasc. 18. *Lamm* Vanda: A délszláv háború és a Nemzetközi Bíróság (Szeged, 2002.) 279–295. p.

Fasc. 19. *Molnár* Imre: Egyes büntetőjogi törvényi tényállások az ókori Rómában és hatályos jogunkban (Szeged, 2002.) 297–305. p.

Fasc. 20. *Nagy* Ferenc: Az európai büntetőjog fejlődési irányairól és jogállami alapjairól (Szeged, 2002.) 307–320. p.

Fasc. 21. *Ruszoly* József: A Budapesti Közellátási Kormánybiztosság (1945) (Szeged, 2002.) 321–338. p.

Fasc. 22. *Tóth* Judit: Jog-e a konzuli védelemhez való jog? (Szeged, 2002.) 339–372. p.

- Fasc. 23. *Tóth Károly*: A magyar választási eljárás néhány kérdése az Országos Választási Bizottság gyakorlatában (Szeged, 2002.) 373–389. p.
- Fasc. 24. *Tóth Lajos*: Agrárviszonyok 1957 és 1967 között a jogi szabályozás tükrében (Szeged, 2002.) 391–406. p.
- Fasc. 25. *Trócsányi László*: Az európai integráció jövője egy nagykövet szemszögéből (Szeged, 2002.) 407–418. p.
- Fasc. 26. *Valki László*: A 2001. szeptember 11-i terrortámadás és az önvédelem joga (Szeged, 2002.) 419–429. p.
- Nagy Károly publikációinak jegyzéke. 431–433. p.

Tomus LXII.

- Fasc. 1. *Bató Szilvia*: Büntetőjogi szankciórendszer a reformkorban (Szeged, 2002.) 36 p.
- Fasc. 2. *Bobvos Pál*: A szövetkezeti vagyon szabályozása az új szövetkezeti törvényben, különös tekintettel a fel nem osztható vagyonra (Szeged, 2002.) 16 p.
- Fasc. 3. *Fantoly Zsanett*: Societas delinquere non potest ...? (Szeged, 2002.) 14 p.
- Fasc. 4. *Gellén Klára*: Az akarat szerepe a szerződésalkötés során, különös tekintettel a színlelésre (Szeged, 2002.) 39 p.
- Fasc. 5. *Gémes Gábor*: A munkügyi ellenőrzés gyakorlati kérdései a jogi szabályozás tükrében (Szeged, 2002.) 16 p.
- Fasc. 6. *Görög Márta*: Összehasonlító utazási jog a német, svájci és magyar utazási jog tükrében (Szeged, 2002.) 52 p.
- Fasc. 7. *Hajdú József*: A munkavállalók magánszférájának védelme, különös tekintettel az adatvédelemre (Szeged, 2002.) 54 p.
- Fasc. 8. *Heka László*: A horvát Sabor (Szábor) jogtörténeti szerepe (Szeged, 2002.) 43 p.
- Fasc. 9. *Juhász Zsuzsanna*: A hazai büntetés-végrehajtási jog és az Európai Börtön szabályok ajánlásai (Szeged, 2002.) 36 p.
- Fasc. 10. *Juhászné Zvolenszki Anikó*: A felülvizsgálati eljárás szabályainak koncepcionális változásai (Szeged, 2002.) 30 p.
- Fasc. 11. *Kampler Béla*: Eladósodás és pénzügyi önállóság a települési önkormányzatoknál (Szeged, 2002.) 26 p.
- Fasc. 12. *Kiss Barnabás*: Az egyenjogúság problémája a magyar közjog (államjog) II. világháború utáni fejlődésében a rendszerváltásig (Szeged, 2002.) 28 p.
- Fasc. 13. *Kovács Judit*: A magánvadás szabályozásának hazai története az 1973. évi I. törvény megjelenéséig (Szeged, 2002.) 38 p.
- Fasc. 14. *Köblös Adél*: Joghatósági szabályok Európában és Magyarországon (Szeged, 2002.) 63 p.
- Fasc. 15. *Tekla Papp*: About the Japanese Company Law (Szeged, 2002.) 38 p.
- Fasc. 16. *Révész Béla*: A proletárdiktatúra államvédelmi funkcióinak változásai az első Nagy Imre-kormány idején (Szeged, 2002.) 90 p.
- Fasc. 17. *Ruszoly József*: Az országgyűlési népképviselőlet kezdetei Bihar vármegyében (Két tanulmány) (Szeged, 2002.) 75 p.
- Fasc. 18. *Szondi Ildikó – Kovács Péter – Idovika Bettina*: A családok helyzete Szeged város lakótelepein (Szeged, 2002.) 30 p.
- Fasc. 19. *Moritz Weiß*: Rechtliche Behandlung von intelligenten Shopping-Agenten im Internet (Szeged, 2002.) 32 p.